

De cursus-opleiding.

In de komende wetgevende periode zal hoogst waarschijnlijk de Wet op het Militair Onderwijs aan de orde komen; ingrijpende veranderingen, waarnaar door velen met verlangen wordt uitgezien, zijn dan vermoedelijk te verwachten.

Uit de Memorie van Antwoord van den Minister van Oorlog bleek reeds, dat opheffing van de Cadettenschool ¹⁾ en van den Hoofdcursus een punt van ernstige overweging uitmaken; voor wat de opheffing van laatstgenoemde inrichting betreft, werd opgemerkt, dat de weg tot den officiersrang door den troep niet zou worden afgesneden. Er zal dus eene instelling noodig zijn, om de onderofficieren voor hunne militaire vakstudie voor te bereiden en om hen algemeen te ontwikkelen. Thans geschiedt dit op den cursus.

Het komt ons nu gewenscht voor de fouten, die de bestaande opleidingsmethode aankleven, hier te bespreken, in de hoop er daardoor iets toe bij te dragen, dat in een nieuw stelsel die fouten zullen kunnen worden vermeden.

I. Allereerst trekt het dan, reeds bij eenvoudige beschouwing der leerplannen, de aandacht, dat het zwaartepunt der leerstof t \grave{e} veel ligt aan de zijde van den Hoofdcursus. Terwijl de leerling van den cursus gedurende twee studiejaar^{en} zich bekwaamt in 8 studievakken, waarmee hij bij toelating reeds min of meer vertrouwd is, moet de leerling van den H.C. in den zelfden tijd \pm 18 studievakken ²⁾ verwerken, waarvan 14 voor hem geheel nieuw zijn!

Oogenschijnlijk beschikt de leerling van den H.C. over meer tijd dan zijn cursus-collega, omdat deze laatste ook dienst doet bij den troep. Dat voordeel is echter grootendeels slechts schijn.

Immers de cursus-leerling besteedt ongeveer evenveel uren aan den dienst, als de andere aan de in noot 2 genoemde vakken.

¹⁾ Dit zal o. i. slechts mogelijk zijn bij meerderen toeloop van aspiranten voor de K. M. A., die zeker bevorderd zal worden door het doen vervallen van het toelatingsexamen voor de houders van het eindexamen H. B. S. met 5 j. c. en Gymnasium. Of die maatregel voldoende zal werken, moet natuurlijk de toekomst leeren. Blijkt het tegendeel, dan zal men wellicht weer moeten komen tot tractements-herziening der subalterne-officieren. Vraag en aanbod spelen nu eenmaal eene gewichtige rol. En hoezeer ook verbeterd, *goed* zijn de tractementen nog niet, terwijl de eischen, die het beroep stelt, in de laatste jaren al zwaarder werden. Vooral, omdat het meerendeel der officieren den loopbaan na het 22ste jaar aanvangt, en een groot deel zelfs na het 23ste jaar, komt ons voor den eerste-luitenantsrang een aanvangstractement van f 1400, na 4 jaar gebracht op f 1800, zeker niet te hoog voor. Ook het aanvangstractement voor den kapiteinsrang is veel te laag.

²⁾ Als „studievakken” zijn niet medegerekend: teekenen, gymnastiek, schermen, zwemmen, paardrijden en practische oefeningen.

De opeenstapeling van vakken en de toevoeging van zóóvele nieuwe vakken te gelijk aan het leerplan is eene cardinale fout. De aandacht wordt verdeeld over zóó verschillende onderwerpen in zoo grooten getale, dat de studie eene uiterst vluchtige wordt, die nauwelijks eenigen indruk van min of meer blijvenden aard kan achterlaten. Tijd, om zich in een nieuw leervak in te denken, ontbreekt ten eenen male; de kennis wordt examen-kennis in de slechte beteekenis; bovendien leert de leerling zich met oppervlakkigheid te vreden stellen; terwijl hij, juist in de periode, waarin hij moet leeren zelfstandig te onderzoeken en te oordeelen, in het kort, waarin hij moet leeren zélf studeeren, door tijdsgebrek wel verplicht is zoo goed als geheel op den leeraar te steunen.

Hoe groot dat aantal van 14 nieuwe vakken wel is, blijkt b.v. uit vergelijking met een leerplan van de H. B. S. met 5 j. c., waarbij per studiejaar niet meer dan 3 à 4 nieuwe vakken aan het leerplan worden toegevoegd.

En bedenkt men dan, dat de leerlingen van de hoogste klassen der H. B. S. twee jaar doen over vakken, waaraan de leerlingen van den H.C. slechts één jaar besteden, terwijl de eersten slechts weinig leerstof méér verwerken, dan blijkt eerst recht, aan welke geestelijke overlading de laatsten worden blootgesteld, zelfs al rekent men hun meerderen leeftijd in hun voordeel. ¹⁾

II. Eene tweede fout is hierin gelegen, dat een jongmensch, in dienst gekomen met het doel den officiersrang te bereiken, in den beginne geheel aan zijn lot is overgelaten op een leeftijd, waarop dat zeer ongewenscht is.

In den eersten tijd na zijne indiensttreding is het hem te moede, als eene kat in een vreemd pakhuis. Hoezeer vrees voor, en afkeer van de kazerne gelukkig uit den tijd zijn en door niets gerechtvaardigd, een opvoedingsinstituut is de kazerne nu eenmaal niet. De nieuwe »vrijwilliger« komt dan ook in eene omgeving, waarin hij zich aanvankelijk bezwaarlijk behagelijk kan voelen. Eerstens treft hij er weinig of geen soortgenooten aan. Zijne kameraden zijn miliciens, die een paar jaar ouder zijn, waarvan het gros komt uit maatschappelijke kringen met hem geheel vreemde belangen en deels vreemde denkbeelden en gebruiken, en die, al erkennen zij de noodzakelijkheid van de vervulling hunner dienstplicht, meestal weinig enthousiasme voor den militairen stand gevoelen. De enkele vrijwilliger, dien hij in zijne onmiddellijke omgeving aantreft, is dan nog vaak met een ander doel (het bereiken van den onderofficiersrang als eindpunt)

¹⁾ Een stap in de goede richting danken wij aan den vorigen Minister van Oorlog, die de geschiedenis en aardrijkskunde naar den cursus overbracht. Dat voordeel werd echter gedeeltelijk weer opgeheven door toevoeging van krijgsgeschiedenis. Hoe noodzakelijk die toevoeging ook is en hoezeer wij dien maatregel ook toejuichen, ontlasting van het H.C.-leerplan is er dus niet mede bereikt, althans niet in voldoende mate.

in dienst getreden. Geen wonder dus, dat het jongemensch zich wat eenzaam voelt.

Daarbij moet hij zich aan de militaire tucht leeren onderwerpen, wat op dien leeftijd niet altijd gemakkelijk is. Eindelijk nog wordt hij bestormd door allerlei nieuwe indrukken en moet hij eene hem geheel ongewone studie van reglementen en practijk doormaken. Om van verleiding, nu hij in zijne vrije uren eene groote mate van vrijheid geniet, zonder controle, niet te spreken!

Van het onderhouden en uitbreiden van zijne veelal geringe wetenschappelijke kennis zou dus al weinig komen, als hij daartoe gelegenheid en daarbij de op zijn leeftijd onmisbare leiding had. Bij de korpsen echter ontbreekt meestal zoowel het één als het ander, tenzij er toevallig een zoogenaamde »voorbereidende cursus« is. Nu komt er van zijne studie in wetenschappelijke vakken dus in het geheel niets te recht.

Heeft hij zich door den eersten moeilijken tijd heengeslagen, dan begint al spoedig, nadat de korporaalsrang bereikt is, de studie voor het sergeants-examen, hetgeen bijna al zijn tijd in beslag neemt. Stellen wij den tijd, verlopen sedert zijne indiensttreding tot zijn slagen voor het sergeants-examen, gemiddeld op anderhalf jaar, dan kan hij daarna beginnen — geheel op zichzelf aangewezen — zich voor te bereiden voor het cursus-examen. Maar hij is er nu geheel »uit«, hetgeen weinig bezwaarlijk zou zijn, als hij in de vereischte vakken eene degelijke opleiding had genoten; maar dit is vaak niet het geval.

En bovendien komt het dikwerf voor, dat het jongemensch ook vóór zijne indiensttreding reeds eenigen tijd van school was. Hij werkt zich dus slechts zeer moeilijk er weer »in«, waarbij gebrek aan geschikte gelegenheid en leiding zich weer duchtig doen gevoelen.

III. Het meest bedenkelijk echter is wel de gebrekkige practische opleiding. Oorspronkelijk golden de uit den troep voortgekomen officieren als de practici bij uitnemendheid. Thans is daar o. i. geen sprake meer van.

De adspirant-cursus-leerling poogt natuurlijk zoo spoedig mogelijk den sergeantsrang te bereiken, dat is dan ook sterk in zijn persoonlijk belang. Dit laatste is oorzaak, dat hij wel eens tot de opleiding wordt toegelaten, al is hij nog wel wat erg jong korporaal. En dit is heel duidelijk, want het persoonlijk belang mag ook niet uit het oog verloren worden; zelfs zou men het in het belang van het Rijk kunnen achten; het Rijk heeft er toch ook belang bij, dat de opleiding van bruikbare elementen tot den officiersrang niet langer dure dan volstrekt noodig is. Ten slotte zou het ook uit een paedagogisch oogpunt bedenkelijk kunnen zijn te spoedig, op grond van het te kort dienen in den korporaalsrang, te weigeren een jeugdig adspirant tot de sergeants-opleiding toe te laten.

Maar hoe men hierover ook moge denken, de practijk leert, dat de adspirant-cursus-leerling tracht zoo spoedig mogelijk op de sergeants-opleiding te komen, en dat hem dit meestal gelukt.

Is hij voor het sergeants-examen geslaagd, dan spreekt het vanzelf, dat hij nu eerst onder ernstige, voortgezette leiding zich kan ontwikkelen tot een degelijk, goed bruikbaar onderofficier. Wat gebeurt er nu echter? Meestal komt hij vrij kort na het sergeants-examen op den cursus, ten minste geldt dit voor de betere krachten. Daardoor is hij doorgaans aan den dienst onttrokken en doet 's winters slechts enkele uren per week dienst bij de compagnie, bij welke hij is ingedeeld of gedetacheerd. Van zijn verdere opleiding komt in deze periode dan niets te recht.

Des zomers, als hij meer dienst doet ($\pm 2\frac{1}{2}$ dag per week), is er voor zijne opzettelijke opleiding meestal geen tijd: de militie-opleiding vordert alle krachten. Kreeg hij daarbij nu eene belangrijke functie te vervullen, dan zou hij daarbij veel kunnen leeren.

Doch meestal is dit om tweeërlei reden niet mogelijk. Eerstens, omdat hij slechts nu en dan ter beschikking van den compagniescommandant is, die natuurlijk belangrijke functiën opdraagt aan onderofficieren, die doorlopend beschikbaar zijn. En ten tweede is hij meestal practisch niet genoeg ontwikkeld, om dergelijke belangrijke functiën naar behooren te kunnen vervullen.

Nadert intusschen meer en meer de examentijd en is er geen gebrek aan kader, dan mag hij vaak »inrukken« om te studeeren, hetgeen, hoe goed ook bedoeld, toch zeker zijn practische ontwikkeling niet ten goede komt.¹⁾

IV. Ten slotte wordt de tijd, op den cursus aan de studie gewijd, niet goed gebruikt. Het leerplan n.l. hangt uit het lood. Wordt aan de eene zijde van den leerling geeischt, dat hij in kennis ongeveer gelijk staat met een leerling van de lagere klassen van de H. B. S., aan de andere zijde gaat men zonder eenig denkbaar geldig motief véél dieper. Voor de rekenkunde namelijk is een leerboek in gebruik, dat blijkens de voorrede geschreven is voor den aspirant-hoofdonderwijzer, en dat de leerling nagenoeg geheel dient te verwerken.²⁾

Uit een en ander volgt, dat het noodig is:

I. de laatste twee jaren, voorafgaande aan het officiersexamen, (Hoofdcursus) te ontlasten van de zuiver wetenschappelijke vakken;

¹⁾ Dit laten »inrukken» moest o.i. bepaald verboden zijn. Eerstens heeft het jongemensch de practijk veel te hard noodig. En ten tweede schuilt er groote onbillijkheid in. Bij de eene compagnie toch, wordt vaak, bij de anderen nooit »ingerukt». Daardoor heeft b.v. de eene aspirant voor den H. C. uren en uren meer voor zijn studie beschikbaar dan een andere, die wellicht practisch beter bruikbaar is; hetgeen hem bij zijn examen voor den H. C. echter niet baat. Eene scherpe verbodsbepaling is hier dringend noodig.

²⁾ Daar wij hiervoor te bevoegder plaatse officieel de aandacht hebben gevraagd, achten wij het onnoodig er hier verder op in te gaan.

Noodig is: een ander, eenvoudiger leerboek en samensmelting der vakken rekenkunde en stelkunde tot »reken- en stelkunde» op het programma tot toelating tot den H. C.; bij het zelfde examen voor de K. M. A. is dit reeds zoo.

Wij zullen dit punt dus verder niet beschouwen.

2. de toelating tot den cursus zóó te regelen, dat een aspirant eerder dan thans na zijne indiensttreding zijne wetenschappelijke studie kan hervatten;

3. de practische opleiding aan den cursus te doen plaats hebben.

ad. 1. Als de laatste jaren ontlast moeten worden van enkele vakken, volgt daaruit, dat die vakken dan dienen te worden onderwezen aan eene voorbereidende opleidingsschool (cursus), terwijl er zelfs nog enkele vakken aan het leerplan zullen dienen te worden toegevoegd, waarop wij later zullen wijzen (Engelsche taal en handteekenen).

Men kan dan twee wegen inslaan:

òf den opleidingsduur verlengen,

òf het toelatings-examen tot den cursus verzwaren.

Het eerste zou wellicht meerdere kosten met zich brengen, maar *alles*, wat verbetering brengt op dit gebied, kost veelal geld. Die meerdere onkosten zouden ook weer gedeeltelijk opgeheven kunnen worden, b.v. door samensmelting der bestaande cursussen tot één enkelen.

Het tweede, hoewel uit financieel oogpunt waarschijnlijk aanbevelenswaardig, zou o. i. tot slechte resultaten leiden. Wij vreezen zeer, dat hier de zuinigheid de wijsheid zou bedriegen.

In het algemeen toch, wordt de cursus niet bevolkt door jongelieden, die H. B. S. of gymnasium door liepen en hun einddiploma verwierven; hoogstens volgden zij meestal slechts enkele klassen dier inrichtingen of genoten zij M. U. L. O. of wel eenvoudig L. O. Terwijl er niet zelden tusschen het verlaten der school en het oogenblik van indiensttreding één of meerdere jaren verliepen. Thans reeds hebben die aspiranten moeite om met succes het examen tot toelating af te leggen.¹⁾ Verzwaart men nu het examen, b.v. door meer wiskunde en meer talen (Duitsch en Engelsch) te eischen, dan komen de ex-leerlingen van H. B. S. en Gymnasium er waarschijnlijk niet veel beter dan thans; de andere echter, afkomstig van scholen voor M. U. L. O. en L. O., komen er in het geheel niet meer, òf slechts ten koste van jarenlange vóórstudie ongeveer eerst bij het bereiken van de maximum-leeftijdsgrens. Het door zelfstudie, wellicht met eenige hulp zich eigen maken van de thans gevorderde wiskunde is al uiterst moeilijk; welhaast ondoenlijk wordt het, als de aspirant op die zelfde wijze Duitsch en Engelsch moet leeren.

Toch zijn degenen, die zichzelf »opwerken« lang de slechtsten niet! Het zijn »self-made men«, die vaak meer energie, meer vastheid van karakter en meer doorzettingsvermogen bezitten dan de anderen. Voor een officier lang geen verwerpelijke eigenschappen! Gaat men dus uit

¹ Vergissen wij ons niet, dan werd zelfs het betrekkelijk gering aantal opengestelde plaatsen (45 à 50) niet eens vervuld (± 41 toegelaten), terwijl er ± 140 à 150 aspiranten waren.

van het denkkeeld, dat de »weg langs den troep« niet dient te worden afgesneden, dan zou het zeer te bejammeren zijn, indien voor laatst bedoelde elementen, die weg toch *feitelijk* gesloten werd. Want hierop komt voor die jongelieden het verzwaren van de toelatingseischen neer. Maar niet alleen, dat er dus nóg minder adspiranten zouden slagen, er zouden zich ook al minder en minder aanmelden; de ouders zouden zich nog wel eens bedenken, vóór ze hun zoons onder dergelijke conditiën in dienst zonden.¹⁾

Naar ons inzicht zou een dergelijke maatregel het langzaam (wellicht ook »spoedig«!) uitsterven van den cursus ten gevolge hebben. En een dergelijke maatregel is altijd verkeerd, zelfs al is men van meening, dat, »de weg langs den troep« niet dient te worden gehandhaafd. In dat geval immers is het beter, dien weg kort en bondig af te sluiten.

Ergo komen wij dan tot langere opleiding, wat te gelijk met het volgende punt zal besproken worden.

ad 2 en 3. Aan de beide in deze punten genoemde eischen kan o. i. het best te gemoet gekomen worden door de opleiding aan den cursus eerder te doen aanvangen; tevens worden dan daardoor de reeds in II en III en ad I ontwikkelde bezwaren overwonnen.

Stellen wij gemiddeld den tijd, die verloopt tusschen het oogenblik van indiensttreding en dat van toelating tot de cursus-lessen op $1\frac{1}{2}$ à 2 jaar, dan duurt dus feitelijk de opleiding tot den H.C. $3\frac{1}{2}$ à 4 jaar. Zeker is dit cijfer niet te hoog genomen, want de minimum-tijd, die bijna altijd overschreden wordt, is 3 jaar.

Door nu de cursus-opleiding eerder te doen aanvangen, en dus bij toelating niet meer het voldoen aan het sergeants-examen, doch aan het korporaals-examen, te eischen, zou aan de in II genoemde bezwaren te gemoet gekomen zijn. Door daarna aan den cursus de sergeants-opleiding te doen plaats hebben, vervallen tevens de onder III genoemde ongunstige omstandigheden; er zou dan sprake kunnen zijn van voortgezette degelijke opleiding. De vervroeging van het examen-oogenblik zou ook daarom nog aanbeveling verdienen, omdat de adspirant dan sedert het verlaten van de schoolbanken meer gelegenheid heeft gehad zijne kennis te onderhouden. Immers de studie voor het korporaals-examen is zóó eenvoudig, dat hij, na zijne orienteering in zijn nieuw leven, tijd heeft om een en ander bij te houden; hetgeen de studie voor het sergeants-examen meestal niet toelaat.²⁾

¹⁾ Wij bedoelen hier natuurlijk niet de ouders, die, als hun zoon voor verschillende examens niet geslaagd is, of in verschillende betrekkingen niet op zijn plaats blijkt, of door omstandigheden weinig of geen opleiding heeft genoten, hem »dan maar in dienst zenden» om »dan maar» officier te worden. Het ware te wenschen, dat de ouders zich eens beter bedachten! Heel wat waardelooze, ontevreden elementen zouden dan uit de kazerne weg blijven!

²⁾ Hoe goed het is, kort na indiensttreding de wetenschappelijke studie weer te doen opvatten, kan eenigszins blijken uit het feit, dat van de 9 adspiranten van het Instr. Baton. voor het in noot 1, blz. 644, bedoelde examen 8 slaagden — indien onze inlichtingen juist zijn. Van de 130 à 140 adsp. der korpsen slaagden dus ongeveer 33! En bij het I. B. wordt heel spoedig (op de z.g. »adspirantenklasse») de studie hervat.

De duur van den opleidingstijd zou dan van twee op vier jaar moeten worden gebracht. Dus verdubbeld worden! Twee studie jaren toevoegen in een tijd, waarin men spreekt over kortere en snellere opleidingen!

Het klinkt wel heel erg. Maar inderdaad is het *geen* verlenging. Immers nu doet de aspirant er ook \pm 4 jaar over eer hij den H.C. bereikt.

Het beteekent alleen: betere benutting van de 4 jaar, die een aspirant in de kazerne doorbrengt. ¹⁾

Aan het examen zouden dan mogen deelnemen: onderofficieren, korporaa's, soldaten en burger-jongelieden, welke beide laatste categorieën — voor wat de laatste betreft, na dienstdiening natuurlijk — tot de lessen zouden worden toegelaten, indien zij vóór 1 October van het jaar, waarop de lessen aanvangen, geslaagd waren voor korporaal. Het examen zou dan ongeveer in April of Mei dienen plaats te hebben.

De onderofficieren dient men niet uit te sluiten, omdat voor jongelieden, die geen middelbaar onderwijs genoten, het vaak zal kunnen voorkomen, dat zij sergeant zijn, vóór zij zich de vereischte wetenschappelijke kennis konden eigen maken. Door het toelaten van burger-jongelieden tot het examen zouden er waarschijnlijk meer ouders zijn, die het zouden wagen, hun zoon als vrijwilliger dienst te laten nemen, om te trachten den officiersrang te bereiken; de toeloop van goede elementen zou grooter worden. Immers nu is het geheel onzeker of een jong mensch, dat in dienst treedt, wel ooit den cursus zal bereiken, hetgeen vele ouders afschrikt. Want slaagt zoo'n jong mensch niet, dan zijn eenige kostbare jaren verloren, terwijl hij dan ook nog, alvorens te kunnen trachten in eene andere richting te slagen, eenige jaren moet »uitdienen«. Want onderofficier blijven de meesten, die met het ernstig doel om officier te worden in dienst kwamen, in den regel niet.

Bovendien zou deze nieuwe maatregel zeer in het belang van het leger zijn. Immers een jong mensch, dat *dan* niet slaagt of niet geplaatst wordt, treedt niet in dienst.

Een jong mensch, dat thans niet slaagt in zijne pogingen om op den cursus te komen, *is* reeds in dienst en moet zijn tijd »uitdienen«; zelden is hij tevreden met den onderofficiersrang. Meestal is hij een ontevreden element in het leger, zonder eenige ambitie en slechts juist zooveel diensten presteerende, als noodig is om buiten straf te blijven.

Het zelfde geldt thans min of meer voor hem, die den H.C. niet kan bereiken. Ook deze ziet in den regel zoo spoedig mogelijk naar

¹⁾ Voor meer ontwikkelden behoeft die opleiding weer geen 4 jaar te duren, door te bepalen, dat onderofficieren en korporaa's ook rechtstreeks voor het 2e en 3e studiejaar mogen examen doen.

Het zou tevens aanbeveling verdienen te bepalen, dat aspiranten, die kunnen bewijzen met vrucht minstens drie klassen van de H. B. S. of het gymnasium te hebben doorloopen, zonder examen tot de lessen toe te laten (behoudens zoo noodig een examen ter plaatsing, indien er meer aspiranten dan plaatsen zijn), mits niet meer dan één jaar verloop tuschen het verlaten dier inrichtingen en het examen voor den cursus.

een anderen werkkring om. Maar daarbij doet zich voor hem duchtig het nadeel gevoelen van zijne eenzijdige opleiding; behalve zijne militaire bekwaamheden kent hij slechts: rekenkunde, stelkunde, meetkunde, aardrijkskunde, geschiedenis, Nederlandsche taal en Fransche taal. Absoluut onvoldoende, voor welke richting dan ook. Ouders, die dit weten, beseffen dus heel goed, dat het indiensttreden eene gevaarlijke proef is. Gelukt de proef, welnu dan wordt het jongemensch officier, maar mislukt de proef, dan is de toekomst voor hem vrij duister. Door de opleiding op 4 jaar te brengen, zal er gelegenheid zijn de leerlingen eene betere, meer veelzijdige ontwikkeling te doen deelachtig worden.

Afgescheiden van het belang, dat het leger daarbij heeft, is het ook zeer in het belang van leerlingen, die ondanks ijverig pogen er niet in slaagden den H.C. te bereiken. Zij zijn ook buiten het leger beter bruikbaar, althans voldoen zij meer dan thans aan de eischen, die dan gesteld worden. Ook deze overweging zal van invloed zijn op den toeloop.

Tot de principieele bezwaren, die tegen eene dergelijke 4-jarige opleiding zouden kunnen worden aangewend, behoort o. a. dit, dat de leerling van den cursus thans wel is waar gratis wordt opgeleid, maar dat hij daarvoor ook gedurende zijn geheele cursus-opleiding, voortdurend dienst doet, hetgeen bij de voorgestelde regeling niet of althans minder het geval zou zijn. Maar daartegen zou heel wat in te brengen zijn. Vooreerst, is het aantal uren, waarop de cursus-leerling dienst doet, ook thans gering, terwijl zooals wij hierboven opmerkten, de leerlingen, om verschillende redenen, practisch vaak minder bruikbaar zijn, dan hunne collega's, die niet op den cursus zijn. Zoodat ook kwalitatief die diensten gering zijn.

Bovendien beschouwen de leerlingen altijd hunne studie als het voornaamste; en wie zou dat euvel kunnen duiden? Hun geheele toekomst hangt er van af! Maar het gevolg daarvan is, dat zij »schipperen«; altijd ten nadeele van den dienst.

Hunne positie is dan ook alles behalve benijdenswaardig. Aan de eene zijde de leeraren, die volle krachtsinspanning van den »leerling« eischen, aan de andere zijde de officieren der compagnie, die volle toewijding aan den dienst eischen van den »sergeant«. En ook hier geldt het bekende: »men kan geen twee heeren dienen«.

Uit een paedagogisch oogpunt is het thans gevolgde stelsel van studeeren en te gelijker tijd dienstdoen ook zeer bedenkelijk. Er moet *hard* worden gestudeerd om den H. C. te bereiken; daarvoor is het echter voldoende zijn dienst »voldoende« te verrichten, d. w. z. zóó, dat er geen kans bestaat op »weigering voor het examen«. Men leert dus feitelijk den leerling stelselmatig zijn eigen belang te doen voorgaan bij dat van het leger. Iets waartoe, eene opleiding wel nooit aanleiding geven mag!

Maar dit hinken op twee gedachten is ook voor het Rijk nadeelig.

Nu er eenmaal eene opleiding langs den troep bestaat, heeft het Rijk er belang bij, dat de leerlingen zoo goed en zoo snel mogelijk hun doel bereiken. En het is niet van belang, dat een leerling, bij wijze van spreken, zijne opleiding vergoedt, door voortdurend, gedurende zijne geheele opleiding, eenige diensten te verrichten. Niet in het onophoudelijk verrichten van eenige diensten schuilt waarde, maar wèl in het op bepaalde tijden zich volledig wijden òf aan de studie, ter bereiking van het doel — waarbij niet alleen de persoon, doch ook het Rijk belang heeft — òf aan de diensten, die de Staat vordert.

Een ander bezwaar zou zijn, dat, als tot den cursus werden toegelaten leerlingen, die voldaan hadden aan het korporaals-examen, er niet, zooals thans, eenige waarborg zou zijn van voldoende-militairen aanleg en goed gedrag. Maar overwegend kan dit bezwaar niet zijn, omdat men dien waarborg evenzeer mist bij de toelating van jongelieden tot de C. S. en de K. M. A.

Maar al acht men deze en meerdere bezwaren, — die ook tegen deze methode wel aangevoerd zullen kunnen worden — zeer gewichtig, dan nog gelooven wij, dat ze tegen de voordeelen niet zullen opwegen. Die zouden namelijk zijn:

- 1°. betere verdeling der leerstof en betere algemeene ontwikkeling;
- 2°. door de toelating meer in het begin van den diensttijd te plaats: het bevorderen van den toeloop van goede elementen en het tegengaan van het »blijven hangen« na mislukking van minder goede elementen;
- 3°. betere practische opleiding. (De cursus dient natuurlijk gevestigd te worden in een der groote inf^{te}.-garnizoenen *met goede oefenings-terreinen*.)

Het vier-jarig leerplan zou, nadat de aspiranten het zelfde toelatings-examen hadden afgelegd, als thans voor toelating tot den cursus geeischt wordt, dan b.v. kunnen omvatten:¹⁾

Eerste studiejaar (October—Juli). Rekenkunde, Stelkunde, Vlakke Meetkunde, *Goniometrie*²⁾, Geschiedenis, Aardrijkskunde, Nederlandsche taal, Fransche taal, *Duitsche taal, Handteekenen*,³⁾ Reglementen, Gymnastiek, Openluchtspelen en Zwemmen,⁴⁾ Schermen,⁴⁾ Practische oefeningen.

¹⁾ Voor het gemakkelijk overzicht zijn de vakken, die aan het leerplan, als nieuw, voor den leerling worden toegevoegd, *kursief* gedrukt.

²⁾ Logisch komt het ons voor, dit vak met de vlakke Meetkunde gelijktijdig te behandelen en wel als eene uitbreiding van het hoofdstuk evenredigheden van rechten en gelijkvormigheid van driehoeken, door toepassing van de Stelkunde op de Meetkunde. In Engeland, het land der empirische filosofie — en als gevolg dezer richting — gebeurt dit ook.

³⁾ Het is o.a. bij het onderwijs in Stereometrie, Rechthoekig teekenen en Beschr. Meetk. zeer hinderlijk, dat de leerlingen het handteekenen niet kennen. Zij hebben meestal geen denkbeeld van perspectief en krijgen daardoor moeilijk inzicht in ruimte-figures, zelfs in perspectievische voorstellingen. Zelf teekenen van dergelijke figures is aanvankelijk voor velen een heksentoe; terwijl o. a. bij het letters teekenen hunne handen in letterlijken zin geheel verkeerd staan.

⁴⁾ Hierin wordt thans geen les gegeven aan den cursus, de vaardigheid der leerlingen in deze bij uitstek „militaire vakken” laat dan ook vaak veel te wenschen over.

Tweede studiejaar: Als het eerste studiejaar, onder toevoeging van: *Meetkunde in de ruimte* (tot de omwentelingslichamen), *Natuurkunde*, *Scheikunde*, *Engelsche taal*.

Derde studiejaar: Als het tweede studiejaar, waarvan komen te vervallen: Reken-, Stel- en Vlakke Meetkunde, terwijl worden toegevoegd: *Beschrijvende Meetkunde* (beginselen), *Rechtlijnig teekenen*, *Kosmografie*, *Staatsinrichting en Staathuishoudkunde*.

Vierde studiejaar: Als het derde studiejaar, met herhaling van Meetkunde en Gonio- en Trigonometrie, en onder weglating van Handteekenen.

De beide laatste studie jaren, voorafgaande aan het officiers-examen, en die dus na dezen 4-jarigen cursus zouden volgen, zouden dan voor de infanterie, behalve de zuiver-militaire vakken, slechts bevatten: Teekenen (rechtlijnig en topografisch); voor de leerlingen, bestemd voor den dienst in de Koloniën, bovendien nog Maleische taal en Land- en Volkenkunde van N. I., en voor de administratie: warenkennis (c. q. scheikunde) en Boekhouden.

Het bovenstaande is natuurlijk slechts een schema; en er zal zeker wel wat op af te dingen zijn: echter achten wij het eene regeling, verre te verkiezen boven de tegenwoordige, en boven eene andere, die mogelijk van verzwaarde toelatingseischen zou uitgaan. Bij dit leerplan valt nog aan te teekenen, dat de leerlingen aan het einde van ieder studiejaar bij den troep gedetacheerd dienen te worden; de eerste maal in den korporaalsrang, de overige keeren als sergeant.

Het vierde studiejaar zou b.v. 15 April kunnen eindigen (met inbegrip van het examen), om de onderofficieren in de gelegenheid te stellen eene recrutenopleiding mede te maken en tevens eens geruimen tijd dienst te doen. Gedurende het derde en vierde leerjaar zou er gelegenheid zijn flink de aandacht te schenken, bij de practische opleiding, aan de vorming tot onderwijzer. Voor wat de andere vakken betreft, zou de te verwerken leerstof gelijk kunnen zijn aan die, welke thans in de verschillende studie jaren van Cursus en Hoofdcursus wordt onderwezen.

Kampen, 1909.

G. H. HONING,
Eerste-Luitenant der Infanterie,
Leeraar aan den Hoofdcursus.

Vredessterkte, diensttijd en eerste-oefentijd der Militie bij de Infanterie.

Al eerste eisch voor een goed leger geldt zeker, dat het bij mobilisatie *terstond goed bruikbaar is*.

De geschiedenis leert, dat de vijandelikheden dikwijls onverwacht beginnen, soms zelfs, voordat het bericht der oorlogsverklaring de strijdkrachten des vijands heeft bereikt. (Russische vloot bij Port Arthur.)

Op tijd tot voorbereiding der opgeroepen lichten mag dus niet worden gerekend.

Dit geldt te meer voor een klein land, als het onze, dat wellicht eerst op het laatste oogenblik zal mobiliseeren, uit vrees gevoeligheden op te wekken.

Nu weet ieder, die de practijk kent, hoeveel de manschappen eener lichte, welke voor herhalingsoefeningen onder de wapenen komt, van het vroeger geleerde hebben vergeten, wanneer zij geruimen tijd met onbepaald verlof zijn geweest.

De vorige Minister van Oorlog wees hierop nog tijdens de discussiën in de Tweede Kamer over de jongste wijzigingen in de Militiewet 1901. Ook de voorschriften erkennen dit, daar steeds een belangrijk aantal dagen aan detail-oefeningen (in de compagnie en het bataljon) wordt besteed, alvorens tot de eigenlijke veldoefeningen wordt overgegaan.

Op dezen tijd voor detailoefeningen, mag nu, naar onze bescheiden meening, bij mobilisatie niet worden gerekend.

Om altijd gereed te zijn voor den oorlog, was het natuurlijk het beste, dat het leger steeds op oorlogssterkte was. Dit is echter onmogelijk om redenen, die niet nader behoeven te worden genoemd.

Maar wat wel mogelijk is en, naar onze meening, er noodzakelijk steeds zijn moet, is eene goed geoefende kern, sterk genoeg, om het geheel dadelijk goed te doen functionneeren en waarnaar de anderen zich kunnen voegen, om zodoende zelf weder op de hoogte hunner taak te komen.

De vraag is dus, hoe sterk moet die kern, d. w. z. de vredessterkte, zijn?

Ons verder tot de infanterie bepalende, zijn wij van meening, dat de vredessterkte aan soldaten eener compagnie infanterie ongeveer gelijk moet zijn aan de helft der oorlogssterkte en wel, om de hooge eischen, die aan den soldaat in het gevecht en bij den veiligheidsdienst worden gesteld.

Deze sterkte stemt ook overeen met die van landen, welke den oorlog kennen, als Duitschland, Frankrijk, Rusland en — naar wij meenen — ook Japan.

Daar nu bij onze infanterie het aantal vrijwilligers ongeveer tot nul is gedaald, zal die vredessterkte uit de militie verkregen moeten worden.

Hiertoe kan men nemen kleine contingenten met een meerjarigen eerste-oefentijd, zooals in bovengenoemde landen, of groote contingenten met een eerste-oefentijd van één jaar of minder. Het laatste heeft boven het eerste voor, dat jaarlijks meer weerbare mannen geoefend worden en de persoonlijke druk geringer wordt. Bovendien kan bij het behoud der zelfde legersterkte de geheele dienstdtijd verminderd worden.

Daar nu voor een klein land een zoo groot mogelijk aantal geoefende mannen in tijd van oorlog van het grootste belang is, hellen wij over tot het laatste stelsel, mits de geoefendheid voldoende is.

Uit de ondervinding der laatste jaren blijkt, dat er in $8\frac{1}{2}$ maand eene voldoende geoefendheid kan worden verkregen.

Bij behoud van dezen eerste-oefentijd en bij opkomst in 3 ploegen zou men dan jaarlijks 630 man per bataljon kunnen oefenen, als men de sterkte per compagnie en per groep op 105 bepaalt.

Voor de geheele infanterie zou dit worden 30.240 man per jaar tegen thans ± 13.000 man, waaronder nog ± 4000 viermaanders. De vredessterkte der compagnie komt dan de helft der oorlogssterkte (111 man) zeer nabij. Bij eene sterkte van 110 man per compagnie zou dit natuurlijk nog meer het geval zijn, maar dit aantal is vermoedelijk te groot met het oog op het geheele aantal dienstplichtigen, dat jaarlijks bij de infanterie zou kunnen worden ingedeeld.

Bij de hierboven genoemde sterkte der jaarlijks te oefenen lichten kan, bij behoud der tegenwoordige legersterkte, de dienstdtijd in het actieve leger op 5 jaar worden gesteld.

De sterkte der depots zal dan nog aanzienlijk grooter zijn dan thans.

Bij de tegenwoordige regeling zijn toch voor de infanterie van het actieve leger beschikbaar 8 lichten van ± 13.000 man = ± 90.000 dienstplichtigen (het verloop inbegrepen).

Bij de voorgestelde regeling wordt dit $4,45 \times 30.240 = \pm 134.500$ dienstplichtigen.

In die 5 jaren kan men met twee herhalingsoefeningen van ééne maand volstaan.

De derde herhalingsoefening van thans kan dus vervallen.

Ook de dienst bij het blijvend gedeelte vervalt, daar door de opkomst in 3 ploegen steeds over een voldoende aantal geoefende manschappen zal kunnen worden beschikt voor de verschillende verrichtingen bij mobilisatie.

Daar door de groote jaarlijksche lichten, ook jaarlijks een beduidend grooter aantal bij de landweer zal overgaan, kan ook de dienstdtijd bij dit gedeelte der krijgsmacht worden verkort en ook op 5 jaar worden gebracht.

De gezamenlijke dienstdtijd bij actieve leger en landweer wordt zodoende teruggebracht van 15 tot 10 jaar.

De maatschappelijke belangen worden hierdoor gebaat en de persoonlijke druk aanmerkelijk verminderd.

Ter verduidelijking zullen wij hieronder eene korte schets laten volgen van den gang van zaken bij een bataljon infanterie, zooals wij ons dien voorstellen:

De eerste oefentijd voor ieder der 3 ploegen eener lichter begint resp. op 1 Februari, 1 Juni en 1 October en de opkomst heeft plaats in de 14 daaraan voorafgaande dagen.

Iedere ploeg is sterk 210 man en wordt verdeeld over 2 compagnieën.

Alzoo ontvangen in eenig jaar de 1^e en 2^e compagnie van een bataljon ieder 105 miliciens tusschen 16 Januari en 1 Februari en tusschen 16 September en 1 October, de 3^e en 4^e compagnie tusschen 16 Mei en 1 Juni.

In het volgende jaar is het juist omgekeerd en zoo vervolgens.

Op deze wijze ontvangt iedere compagnie om de 8 maanden 105 man.

Na het einde van den recruitentijd (opleiding in de compagnie), die 4 maanden duurt, blijven er dan nog 4 1/2 maand over voor opleiding in het bataljon en het regiment en voor kaderopleiding. Deze tijdruimte is, naar onze meening, hiervoor voldoende,

Daar, na afloop der opleiding in de compagnie, de man voldoende geoefend is, om in geval van mobilisatie de diensten te verrichten, die thans aan het blijvend gedeelte worden opgedragen, zullen daarvoor steeds per bataljon 210 man beschikbaar zijn, dus ruimschoots voldoende. Het blijvend gedeelte kan derhalve vervallen.

Stelt men nu in geval van mobilisatie de compagnie samen uit de groepen, die onder de wapenen en het kortste met onbepaald verlof zijn, dan kan men met grond verwachten, dat ± de helft der compagnie dadelijk volkomen op de hoogte harer taak zal zijn.

Hierbij zij nog opgemerkt, dat de sterkere lichten ook aan de verschillende oefeningen ten goede zullen komen.

Bij een korten eerste-oefentijd is een goed en deugdelijk kader een eerste vereischte.

Dit geheel te vormen uit vrijwillig dienenden zou bij boven omschreven regeling het beroepskader aanzienlijk vermeerderen en daarmede de kosten voor het staande leger.

Om zulks te voorkomen, dient een goed militie-kader gevormd te worden, dat geschikt is, om bij de recruten-opleiding als instructeur op te treden.

De grootere lichten toch, zullen bij de compagnieën een grooter aantal instructeurs eischen, dan thans, en dit kan door het beroepskader alleen niet worden geleverd.

Ook is het aantal beroeps-onderofficieren en korporaa's in onze oorlogsformatie niet groot en derhalve ook daarom een sterk en goed onderlegd militiekader een vereischte.

Bovendien moet dit kader later voor een groot gedeelte het kader

voor de landweer leveren. Eene reden te meer dus, om het deugdelijk te vormen.

Dat dit van ons tegenwoordig militiekader gezegd kan worden, zouden wij niet durven beweren.

Wij gelooven, dat er weinig troepenofficieren zullen gevonden worden, die het tegenwoordige militiekader voor zijne belangrijke taak geschikt achten.

En dit ligt minder aan de stof dan aan het stelsel, dat er eerder op gericht schijnt, om spoedig het benoodigde aantal gestreepte miliciens te krijgen dan deugdelijk kader. Vooral de practische geschiktheid laat te wenschen over.

Onze ondervinding heeft ons geleerd, dat een militie-onderofficier eerst goed wordt, wanneer hij na zijn verplichten diensttijd 3 à 4 maanden vrijwillig dient.

Wij zouden daarom het militiekader even goed willen opleiden als het vrijwillig dienende kader en in verband daarmee zijn eerste-oefentijd willen gesteld zien op 20 maanden. Als compensatie voor dezen langeren eerste-oefentijd zou dan één jaar korter diensttijd bij de landweer kunnen worden verleend.

Voor den dienst bij het militiekader zouden wij de dienstplichtigen willen aanwijzen, in de eerste plaats hen, die zich vrijwillig hebben aangemeld en geschikt worden geacht.

Het aantal dienstplichtigen, dat per compagnie en per groep voor kaderopleiding wordt aangewezen, zouden wij willen stellen op 6, waarvan 3 à 4 sergeant kunnen worden.

De opleiding tot milicien-korporaal vangt eerst aan na het eindigen van den recruitentijd en wordt zóó geregeld, dat de rang van milicien-korporaal kan verkregen worden na 7 à 7½ maand dienst.

De milicien-korporaal kan dan 1 à ½ maand practisch dienst doen in de compagnie, alvorens eene nieuwe groep daarbij wordt ingedeeld. Dit is gewenscht, om hem eenige bedrevenheid te doen krijgen in het uitoefenen van gezag.

Na den recruitentijd der nieuwe groep kan de opleiding tot milicien-sergeant beginnen; welken rang hij weder kan bereiken, wanneer hij 15 à 15½ maand in dienst is. Hij doet dan weder 1 à 1½ maand dienst als sergeant, alvorens eene nieuwe groep opkomt en vertrekt met onbepaald verlof na het einde van den recruitentijd van deze groep.

Op deze wijze krijgt men bij de compagnie boven het vrijwillig dienend kader gedurende den recruitentijd eener groep nog de beschikking over 3 à 4 milicien-sergeanten en 9 à 8 milicien-korporaals en gedurende de verdere opleiding der groep over 6 milicien-korporaals.

Ten einde het zich opgeven voor kaderopleiding aan te moedigen, zouden wij militiekader, dat naar eene Rijksbetrekking solliciteert, bij voldoende geschiktheid den voorrang willen zien geven boven hen, die niet gediend hebben of geen rang bereikten, terwijl dan weder de sergeant vóór den korporaal zou moeten gaan. De opleiding tot

militie-luitenant zouden wij op den tegenwoordigen voet willen handhaven.

Na hunne aanstelling tot 2e luitenant zouden wij deze officieren echter eenige maanden practischen dienst in den troep willen laten verrichten, zoodat hun eerste-oefentijd ook op 20 maanden zou komen, evenals van het overige militie-kader.

Ook voor hen zou één jaar vrijstelling van landweerdienst en voorrang bij sollicitatie naar eene Rijksbetrekking moeten gelden.

Neemt men voor het berekenen der kosten als maatstaf het bedrag, destijds door het D. v. O. opgegeven, n.l. f 0,70 voor een infanterist per dag, dan komt men tot de volgende becijfering: Thans dienen gemiddeld 8600 man $8\frac{1}{2}$ maand, 4230 man 4 maanden en nog 9094 man 2 maanden, bij het blijvend gedeelte.

De maand op 30 dagen stellende, krijgt men:

$$\{ (8600 \times 8\frac{1}{2}) + (4230 \times 4) + (9094 \times 2) \} \times 30 \times f 0,70 = f 2.272.368.$$

Bij de voorgestelde regeling dienen 30.240 man $8\frac{1}{2}$ maand en daarvan 1728, die tot kader zijn gevormd, nog $11\frac{1}{2}$ maand langer.

Als boven krijgt men dan:

$$\{ (30.240 \times 8\frac{1}{2}) + (1728 \times 11\frac{1}{2}) \} \times 30 \times f 0,70 = f 5.815.152.$$

Deze regeling zou dus meer kosten dan de tegenwoordige f 5.815.152 — f 2.272.368 = f 3.542.784.

Hierbij moet nu nog gevoegd worden het hoogere bedrag aan soldij voor het kader bij de voorgestelde regeling in vergelijking met de tegenwoordige.

Dit is echter niet met juistheid te bepalen, daar thans de sterkte van het militiekader bij het blijvend gedeelte zeer varieert.

Immers het militiekader loot met de milicien-soldaten mede voor het blijvend gedeelte.

Bovendien varieert het aantal milicien-korporaals, behoorende tot de 4-maanders, die *vrijwillig* 2 maanden onder de wapenen blijven, om opgeleid te worden tot milicien-sergeant.

Het bovenbedoelde hoogere bedrag schattende, komen wij tot eene hoogere uitgave voor de infanterie van rond f 3.625.000.

Dit bedrag is vrij groot, maar men bedenke, dat daarvoor jaarlijks 30.240 man volledig worden geoefend tegen thans slechts \pm 9000 man en het kader grondiger wordt opgeleid.

Genoemd bedrag van ruim $3\frac{1}{2}$ millioen kan echter verminderd worden met:

1°. De onkosten voor het voorbereidend militair onderricht, dat niet aan de verwachtingen heeft voldaan.

Aan jongelieden echter, die door eigen krachten eenige geoefendheid hebben verworven, zou na hunne indeeling een verlof kunnen worden gegeven naar den graad hunner geoefendheid.

2°. De kosten voor de oefeningen der landweer.

Wanneer de landweer in de zomermaanden plaatselijk werd ge-

oefend gedurende enkele uren in de maand, b.v. 6 à 8, dan zou hare geoefendheid, naar onze bescheiden meening, even goed onderhouden worden als door eene opkomst bij het leger van 2-maal 6 dagen.

Hierdoor zou voor den landweerplichtige, meestal huisvader, het voordeel ontstaan, dat hij niet meer op een voor hem dikwijls zeer ongeschikt tijdstip uit zijne werkzaamheden wordt gehaald en voor het Rijk, dat het geene vergoeding meer had te betalen voor oefening en aan behoeftige gezinnen.

Evenmin toch als vroeger aan de schutters vergoeding werd gegeven voor de enkele uren dienst in de zomermaanden, zou dit ook thans niet aan de landweerplichtigen behoeven te geschieden.

Bovendien zouden de landweerplichtigen, die bij mobilisatie in de streek moeten optreden, waar zij wonen, beter voor die taak kunnen worden voorbereid.

Slechts de landweerplichtigen uit gemeenten, waar het houden van vruchtdragende oefeningen niet mogelijk is, zouden wij op den bestaanden voet bij het leger willen oefenen.

Het aantal zal vermoedelijk niet groot zijn met het oog op de grootere lichteningen der militie.

3°. De opbrengst eener te heffen weerbelasting.

Doch ook zonder deze bezuinigingen zou de druk op de bevolking vermoedelijk niet te zwaar worden.

De belasting per hoofd zou hierdoor komen op \pm f 5,50, terwijl deze in 1907 bedroeg voor Engeland f 7,73, Duitschland f 9,16 en Frankrijk f 12,16 (zie »Nieuwe Courant« van 3 Maart 1908, avondblad).

Wij merken hierbij nog op, dat deze $3\frac{1}{2}$ millioen noodig zijn voor behoeften, die in het land zelf kunnen worden aangeschaft (kleeding en voeding).

Wij zijn toch uitgegaan van het denkbeeld, dat de organisatie van het leger de zelfde blijft, zoodat geen grooter aantal wapens behoeft te worden aangeschaft, een artikel, dat voor een belangrijk deel uit het buitenland moet komen.

Het is slechts te doen om het oefenen van meer dienstplichtigen. De meerdere uitgaven voor het Departement van Oorlog zullen dus in het land blijven en ten goede komen aan handel en industrie. Het land zal daardoor dus niet verarmen.

Dat in het algemeen een hoog oorlogsbudget de welvaart van een land niet schaadt, mits de benoedigdheden voor het leger in het eigen land worden aangeschaft, bewijst de geschiedenis van Frankrijk en Duitschland.

De welvaart dezer beide landen is in de laatste 30 à 40 jaren toch niet achter- maar vooruitgegaan, ondanks de hooge bedragen voor het leger besteed. Deze landen koopen echter alles in eigen land, ook wapens.

Maar hoe onaangenaam deze verhooging van uitgave ook moge zijn, men zal er toe moeten overgaan, als men de vredessterkte der compagnieën op \pm de helft der oorlogssterkte wil brengen en het

kader grondiger opleiden. En dit zijn eischen, onzes inziens noodzakelijke, om een waarborg te krijgen, dat het wapen der infanterie bij mobilisatie dadelijk goed bruikbaar zal zijn.

Resumeerende, meenen wij, dat het boven aangegeven stelsel in vergelijking met het tegenwoordige de navolgende voordeelen heeft:

1°. Oefening van een veel grooter aantal dienstplichtigen.

Bijna alle dienstplichtigen, die na aftrek der afkeuringen en vrijstellingen en het aantal, voor de andere wapens benoodigd, voor de infanterie beschikbaar komen, worden geoefend, terwijl dit nu nog niet met de helft het geval is.

2°. Korter diensttijd bij het actieve leger en de landweer (10 jaar tegen nu 15).

3°. Afschaffing van het blijvend gedeelte, dus minder persoonlijke druk.

4°. Afschaffing der 3^e herhalingsoefening, eveneens dus minder persoonlijke druk.

Hier tegenover staan echter als nadeelen.

1°. Langere eerste-oefentijd voor hen, die voor kadervorming worden aangewezen, waar echter als compensatie tegenover staat 1 jaar korter diensttijd bij de landweer.

2°. De grootere kosten, die echter naar onze meening niet overkomelijk zijn.

F.

Strategische studiën,

DOOR

C. C. DE GELDER,

Eerste-Luitenant der Infanterie.

(Vervolg en slot van blz. 598.)

Wij zullen thans meer in bijzonderheden nagaan, welke de bestemming van de frontgroep, tijdens de omtrekking, kan zijn.

De frontgroep heeft eventueel als taak:

1°. zich te gedragen als eene strategische voorhoede, d. w. z. behalve demonstreeren, den vijand gadeslaan en, indien hij terugwijkt, vasthouden. Gaat hij vooruit, dan kan zij voorloopig teruggaan, immers hoe verder de tegenstander voorwaarts rukt, hoe meer kans voor de omtrekking om te slagen;

2°. den flankmarsch van de hoofdmacht te beschermen, ook door zoo noodig offensief op te treden;

3°. de eigen verbindingen te dekken, wanneer men deze niet verwisselen kan of prijs geven wil;

4°. in verband te blijven met de omtrekkende groep en bij den beslissenden slag mede te werken.

Zij loopt bij dit alles, wel is waar, gevaar afzonderlijk te worden geslagen, doch wordt, indien de omtrekking slechts wordt doorgezet, gemeenlijk spoedig ontlast. Ook kan zij, met het oog op bedoelden ongunstigen kans, een toevluchtsoord bezitten (Wezel en den Rijn in 1806), of tijdelijk terugwijken.

ad 1°.

Van de demonstraties, als hier bedoeld, gaven wij reeds eenige voorbeelden en willen als zoodanig nog verder vermelden: de divisie SÉRURIER voor Valenza ¹⁾, tijdens de omtrekking van Piacenza, het garnizoen van Verona tegenover ALVINZI tijdens Arcole, LANNES tegenover MELAS bij Chivasso, vóór de manoeuvre van La Stradella.

Het vasthouden des vijands, bij diens teruggaan, heeft meestal veel te wenschen overgelaten. Het werd o. a. verzuimd door AUGEREAU tegenover PROVERA gedurende de manoeuvre van Rivoli, of meer up to date, door METHUEN ten opzichte van CRONJÉ tijdens de omtrekking van ROBERTS bij Magerfontein.

¹⁾ Zie voor het ontstaan dezer omtrekking het slot van deze studie.

Ook de Russische veldtocht van 1812 geeft o. a. een voorbeeld van een dergelijk verzuim bij de legergroep van JÉROME.¹⁾

Deze macht vormt den rechtervleugel van het Fransche leger en is aanvankelijk demonstratief gedacht.

»Accréditez par tous les moyens le bruit de votre marche sur Lublin. Accréditez aussi le bruit de ma prompte arrivée à Varsovie. »Que le général REYNIER fasse courir le bruit qu'il va passer le pont de Pulawi pour se porter sur Zamósc« schrijft de Keizer op 1 Juni aan zijn broeder.

Op 5 Juni voegt hij hieraan o. a. toe: »... Je crois vous avoir fait connaître, ce que vous avez de mieux à faire au début de la campagne, d'abord, faire croire, que vous allez entrer en Volhynie et tenir l'ennemi le plus possible sur cette partie, pendant que, le débordant sur son extrême droite, j'aurai gagné sur lui douze ou quinze marches dans la direction de Pétersbourg; je me trouverai sur son aile droite, je passerai le Niemen et lui enlèverai Vilna, ce qui est le premier objet de la campagne«. Voorts zet hij uiteen, dat de Russen, of naar het binnenland zullen teruggaan, of op Warschau zullen kunnen marcheeren. In het laatste geval is het leger van JÉROME bestemd om dezen marsch te vertragen, waartoe het zich van den Weichsel en verschillende versterkte punten kan bedienen. »Pendant que l'ennemi serait sur les remparts de Praga et sur les bords de la Vistule, se contentant d'appuyer Modlin, Sierock et Pul-tusk, vous vous trouverez réuni à l'armée, et par mon mouvement à droite toute son armée se trouverait débordée et jetée dans la Vistule«.

Waar nu aan Russische zijde nog niets van een offensief blijkt, luidt het schrijven van 15 Juni krachtiger en wordt thans van den Koning meer een vasthouden van den vijand verlangd.

»... Aussitôt que j'aurai passé le Niemen, je me résoudrai peut-être à marcher sur Vilna. Alors je prêterai le flanc à l'armée de BAGRATION. Il sera donc nécessaire, *que vous le suiviez de près* pour que vous puissiez prendre part au mouvement, que je ferai contre cette armée. Si je parvenais à la séparer du reste des troupes russes et que je pusse tomber sur son flanc droit, il faudrait que *vous fussiez en mesure de l'attaquer* en même temps que je l'attaquerai«

Den 20sten Juni wordt aan JÉROME²⁾ eene order tot voorwaarts gaan gericht, den 21sten de last om o. a. eene sterke voorhoede op Grodno te dirigeeren — waarheen waarschijnlijk de geheele macht zal moeten volgen —, alsmede eene herinnering, dat tegen BAGRATION zal worden geopereerd. Op 29 Juni onderstelt NAPOLEON zijn broeder reeds te Grodno, op 1 Juli wordt deze opnieuw aangemaand zijne lichte troepen in nauw verband met den vijand te doen blijven. Alles vruchteloos.

¹⁾ Correspondance de NAPOLEON, Nos. 18755, 18770, 18800.

²⁾ Corr. 18831, 18850, 18875.

Het is dan ook begrijpelijk, dat de Keizer, zeer ontsticht, betreffende JÉROME aan BERTHIER schrijft (5 Juli)¹⁾: ».... Vous lui ferez connaître, qui je suis extrêmement mécontent, qu'il n'ait pas mis toutes ses troupes légères, sous les ordres du prince PONIATOWSKI aux troupes de BAGRATION, *pour harceler son corps et arrêter sa marche*; qu'arrivé le 30 à Grodno il devait attaquer sur-le-champ l'ennemi et le poursuivre vivement. Vous lui direz, qu'il est impossible de manoeuvrer plus mal qu'il ne l'a fait.... que pour s'être éloigné de toutes les règles et de ses instructions, il fait que BAGRATION aura tout le temps de faire sa retraite, et il la fait à son aise.... Dites lui que le prince PONIATOWSKI n'eût-il eu qu'une *seule* division, il fallait l'envoyer; mais que tout porte à penser qu'il pouvait envoyer tout ce corps en avant; *il n'aurait pu être compromis, puisque B. n'a pas le temps de combattre ou de manoeuvrer*, et qu'il ne cherche guère qu'à gagner du terrain sachant bien qu'il est coupé par les manoeuvres que je fais faire; que le prince D'ECKMÜHL est, aujourd'hui 5, avec une partie de son corps en avant de Volojine, mais ne sera pas assez fort pour arrêter B., puisque celui-ci n'est gêné par rien. Mandez donc au Roi qu'il donne ordre sur-le-champ au prince PONIATOWSKI de partir avec sa cavalerie et tout ce qu'il aura de disponible, pour se mettre aux troupes de B. Vous lui direz que tout le fruit de ses manoeuvres et la belle occasion qui se soit présentée à la guerre ont échappé par ce *singulier oubli des premières notions de la guerre.*«²⁾

Naast de verwijten bevatten deze regelen leerzame lessen. Of deze algemeen bekend zijn? Men zou er aan twijfelen, wanneer men nog in zooveel latere dagen analoge gevallen ziet, zooals b.v. bij de Dannewirke in 1864.

Intusschen hopen wij op het aldaar voorgevallene nog terug te komen.³⁾

ad 2°.

Wat het beschermen van een flankmarsch der hoofdmacht door de frontgroep betreft, vinden wij o.a. in de operatiën door VON MOLTKE geleid een tweetal voorbeelden, waarbij haar eene zoodanige taak werd opgedragen.

Zoo lezen wij in zijn Militärische Korrespondenz (1866, No. 151): »..... Das I. Armeekorps rückt über Miletin nach Burglitz und Cerekwitz zur Beobachtung gegen Josephstadt vor und *hat den Rechtsabmarsch der Zweiten Armee zu decken*, falls dieses befohlen wird. Die übrigen Korps der Zweiten Armee verbleiben am 3 Juli

¹⁾ Corr. 18905.

²⁾ In den zelfden oorlog mislukken ook de manoeuvres van Drissa en van Smolensk onder vrijwel soortgelijke omstandigheden.

³⁾ Tijdens de manoeuvre van Allenstein in 1807 zien wij het korps van BERNADOTTE en dat van NEY voor BENNINGSEN teruggaan en door dezen gevolgd worden, op welke beweging NAPOLEON het plan baseert zijn stoot tegen de verbindingen van het Russisch-Pruisisch leger te richten. Zie v. LETTOW-VORBECK. IV.

noch am linken Elb-Ufer, und ist gegen die Aupa und Mettau zu rekognoszieren.

»Die Meldungen über Terrainverhältnisse und Stand des Feindes sind sofort hierher zu richten. Sollte sich aus denselben ergeben, dass ein konzentrischer Angriff beider Armeen, auf die zwischen Josephstadt und Königgrätz vorausgesetzte Hauptmacht des Feindes, auf allzu grosze Schwierigkeiten stöszt, oder dass die oesterreichische Armee jene Gegend überhaupt schon verlassen hat, *so wird dann der allgemeine Abmarsch in der Richtung* auf Pardubitz fortgesetzt werden«¹⁾

In 1870 geeft hij een soortgelijken last, doch met wijder strekking, aan het I^{ste} Leger, ten einde den Moezelovergang van het IIe Leger te beschermen. Deze opdracht luidt²⁾:

» Seine Majestät befehlen, dass die Erste Armee morgen, 14 August, in ihrer Stellung an der Französischen Nied verbleibt und durch vorgeschobene Avantgarden *beobachtet*, ob der Feind sich zurückzieht oder event. zum Angriff vorgeht.

. Andererseits ist die Erste Armee in der Lage, jedes Vorgehen des Feindes gegen Süden *durch einen Flankenangriff* zu verhindern«

Wij weten, hoe het initiatief der onderbevelhebbers hier het ontbrekende aanvulde en met name, hoe deze, door een offensief, het teruggaan van BAZAINE'S leger trachtten te vertragen. Zulks was echter, door de aanwezigheid van het bruggehoofd Metz, niet gemakkelijk door te voeren.³⁾

Ten slotte willen wij hier nog een geval vermelden, waarin de frontgroep offensief optrad. Wij bedoelen, het optreden van het Sardijnische leger bij Palestro op 30—31 Mei 1859, waarbij den eersten dag de Oostenrijkers op Robbio werden teruggeworpen, den tweeden dag, tegenover een retour-offensief van twee Oostenrijksche divisien, op den linkeroever van de Sesia werd standgehouden, terwijl inmiddels het Fransche leger, achter de rivier langs, zijn flankmarsch op Vercelli en Novara volbracht.⁴⁾

ad 3°.

Einde Maart 1831 zien wij het Russische korps ROSEN belast met het dekken van den hoofdverbindingsweg Brest-Litowski-Warschau, terwijl DIEBITSCH het voornemen had het Poolsche leger, door een Weichelovergang boven Warschau, bij Tyrczyn te omtrekken, waartoe

¹⁾ Men leze aangaande deze order BONNAL'S „Sadowa“.

²⁾ Mil. Korrespondenz 1870, I, No 155. Twee korpsen van het IIe Leger worden aanvankelijk gereed gehouden, om zoo noodig deze frontgroep te steunen.

³⁾ Het Fransche Gen. St Werk beweert, dat er geenerlei vertraging uit is ontstaan.

⁴⁾ Door deze omtrekking gaf het Fransche leger zijne verbindingen met Genua geheel en die met Turijn in hoofdzaak prijs; een verwisselen van de verbindingen was, met het neutrale Zwitserland in den rug, niet wel mogelijk. Slechts een vast vertrouwen op den einduitslag kon dan ook deze manoeuvre wettigen. Zie SILVESTRE, 1859, Rev. Mil. Générale, 1908.

hij in zuidelijke richting afboog. De Polen wachtten het resultaat van deze manoeuvre niet af, doch traden offensief tegen de frontgroep op, zoodat deze op Siedlez werd teruggeworpen en DIEBITSCH ijlings op zijne schreden terugkeerde.

Bij de omtrekking van MACK in 1805 verbrak het Fransche leger niet alleen de verbindingen der Oostenrijkers met München, doch ten slotte ook die met Tirol. Het had hierbij echter zoover uitgehaald, dat de eigen hoofdverbindinglijn (Donauwörth-Nördlingen) op 11 October, bij Albeck, slechts door de divisie DUPONT werd gedekt. Wij willen er hier aan herinneren, hoe deze divisie op schoone wijze aantoonde, dat een offensief optreden het beste middel is om eigen zwakte te verbergen.

ad 4°.

Wanneer de frontgroep de vereischte nauwe voeling met den vijand houdt, volgt haar medewerken bij de beslissing vanzelf, terwijl in het tegenovergestelde geval haar steun slechts eene toevallige bate kan zijn. De zelfde voorbeelden, die wij aanhaalden, tot het aantoonen van eene onvoldoende plichtsvervulling der frontgroep, zijn dus tevens die, waarbij deze, als regel, op het slagveld ontbrak.

Een voorbeeld van goede samenwerking van de frontgroep met de omtrekkende groep, geeft het I. Duitsche leger bij Metz, in de dagen tusschen 14—18 Augustus 1870. In den slag bij Gravelotte werkte dit leger dan ook voor het grootste gedeelte mede.

Waar wij nu het een en ander omtrent de omtrekking en hare uitvoering hebben besproken, rijst nog de vraag, op welk punt zij moet worden gericht, althans indien men eene beslissing wenscht. In dit geval dient men na te gaan, of de tegenstander eene of andere belangrijke hindernis heeft overschreden, waarover zijne hoofdverbindinglijn blijft loopen.

Men denke hierbij b.v. aan rivieren, zooals de Lech in 1805, de Saale en Elbe in 1806,¹⁾ de Alle in 1807, de Isar in 1809, enz., of aan defilés, zooals dat van La Stradella in 1800.

Naar deze hindernis of dat defilé moet dan bij voorkeur de stoot worden gericht, zoodat de tegenstander in elk geval is afgesneden, terwijl men voorts zóóver moet uithalen, dat men inderdaad kans heeft er eerder dan deze te zijn, indien hij nog achterwaartsche bewegingen mocht maken. Natuurlijk geldt het hier theorie; à l'impossible nul n'est tenu.

DE TEGENMAATREGELEN.

Als regel is het voor den strategischen verdediger het beste, tijdens de omtrekking het eerst aan te vallen op de meest gevaar brengende groep en hierbij zoo mogelijk gebruik te maken van eene strategische splitsing des vijands.

¹⁾ Corr. 10744.

De verdediger kan alzoo:

1. Op de omtrekkende groep aanvallen, vooral, indien deze niet sterk is of in ongunstige formatie ¹⁾ verrast kan worden. De neiging tot dezen aanval, d.w.z. tot het vrijmaken van den rug, is het grootst en vandaar ook het gevaar voor den aanvaller, indien slechts een *onderdeel* van zijn leger de omtrekking uitvoert, ²⁾ ook al kan, indien de frontgroep haar plicht doet, niet 's vijands *geheele* macht tegen bedoeld onderdeel worden aangewend.

2. Op de frontgroep aanvallen, indien deze althans aanwezig is, of 's vijands verbindingen verbreken. ³⁾ Ten gevolge van de neiging, waarop hierboven werd gezinspeeld, zal deze manoeuvre minder voorkomen en veronderstelt zij een verdediger, die uiterst manoeuvreervarend is, en ten minste moreel tegen den aanvaller is opgewassen. Nu is het bovendien zeer de vraag, of het verliezen der verbindingen op den aanvaller grooten indruk zal maken, immers deze mogelijkheid kan hij voorzien of op de vroeger aangegeven wijze voorkomen; en wat de aanval op de frontgroep betreft, als deze laatste zich niet krachtig genoeg voelt, wijkt zij terug, b.v. achter eene of andere hindernis. Zij zal dan, wel is waar, door de tegenpartij gevolgd kunnen worden, doch deze leeft steeds in het bewustzijn, dat de andere groep in *zijn* rug ten aanval zal verschijnen en *zijn* verbindingen zal verbreken. Hij is dus allerminst vrij in zijne bewegingen.

In ieder geval, wanneer de aanvaller ten minste in twee groepen optreedt, bestaat intusschen de *kans*, dat de omtrokkene, op de binnenlijnen opereerend, zijn tegenstander bij gedeelten slaat. d. w. z. het is zeer wel *mogelijk*, dat de bezwaren der strategische splitsing, welke aan de concentrische operatiën in den aanvang inherent zijn, ook hier aan het licht zullen treden. Veel zal daarbij echter afhangen van de omstandigheid, of de groepen al dan niet zoodanig gescheiden zijn, dat de verdediger over voldoende operatieruimte kan beschikken.

Ziet de verdediger geen kans tot een aanvallend optreden, als onder 1 of 2 bedoeld, dan kan hij slechts:

3. van verbindingen verwisselen en van front veranderen (Valmy 1792 ⁴⁾; Goito 1848);

4. den slag met verkeerd front aanvaarden, zonder dat de verbindingen zijn verwisseld, zoodat hij bij het lijden van de nederlaag zich den meest gunstigen terugweg afgesneden ziet (St. Privat 1870, Novara 1849);

5. teruggaan, in welk geval de tegenstander slechts winst aan terrein, benevens een moreel succes heeft. (Crevelt 1758, Wilhelmstahl 1762, Moore 1808, de Russen in 1812, Dannewirke 1864, enz. enz.) ⁵⁾

¹⁾ Men denke zich BAZAINE offensief bij Vionville-Mars la Tour.

²⁾ Maxen, Liegnitz, Kulm, Hanau, enz. NAPOLEON noemde dit „passer sur le ventre”.

³⁾ Rivoli 1797 (NAPOLEON verslaat eerst ALVINZI, daarna LUSIGNAN), DUPONT 1805, ROSEN 1831.

⁴⁾ Zie vooral: Revue d'Histoire, 1908.

⁵⁾ De gevechten bij Bergfried, 1807, en Smolensk, 1812, waren slechts zwakke sporen van hetgeen een slag met verkeerd front, als gevolg van eene omtrekking, had moeten zijn. Vergelijk Y. v. WARTENBURG, NAPOLEON als Feldherr, II, blz. 129.

De handelwijze, welke ons het meest toelacht, is die ad I vermeld. Zij biedt de grootste kans op succes, juist doordien zij, althans indien de hoofdmacht omtrekt, het minst verwacht wordt. Omtrent de uitvoering kunnen wij nog steeds ter schole gaan bij FREDERIK DEN GROOTE, die ons in den slag bij Hohenfriedberg (4 Juni 1745) een schitterend voorbeeld heeft nagelaten. Wij zullen daarom de gebeurtenissen, welke aan dezen slag voorafgingen, eenigszins nader bezien.

Het denkbeeld der Oostenrijkers, onder KAREL VAN LOTHARINGEN, was, dat een marsch van uit Bohemen over Jauer de verbindingen des Konings met het hart des lands moest verbreken, zoodat men hem, alleen reeds door eene bedreiging hiermede, zou kunnen noodzaken Silezië te ontruimen. De gedachte, dat FREDERIK het, met alleen Opper-Silezië als achterland, tegen de overmacht in getalsterkte op een slag durfde te laten aankomen, scheen geheel te mogen worden verworpen.

Inderdaad echter denkt de Koning allerminst aan teruggaan, doch trekt aanvankelijk alle krachten bijeen op den wegenknoop bij Frankenstein (27—29 Mei). Te gelijker tijd vereenigen de Oostenrijkers en Saksers zich bij Landeshut. Den 30sten wordt, aangezien de aanvalsrichting zich begint te teekenen, het Pruisische leger in de richting van Schweidnitz verplaatst, terwijl nu verder rustig wordt afgewacht of en waar de vijand uit het gebergte zal treden. Voorts wordt deze versterkt in den waan, dat men voornemens is terug te gaan, doordien de wegen naar Breslau door de Pruisen in goeden staat worden gebracht.¹⁾

Wanneer de Verbondenen zich den 3^{en} Juni, buiten het gebergte, in de lijn Hohenfriedberg-Kauder hebben gelegerd, en feitelijk reeds dichter bij Breslau zijn, dan FREDERIK's troepen, marcheert het Pruisische leger, dat tot nu toe geene enkele beweging meer heeft gemaakt, gedurende den nacht naar de Oostenrijksche stelling en verricht daarop, met het aanbreken van den dag, een onstuimigen aanval, met het gevolg, dat de Austro-Saksers, geheel verrast, het veld moeten ruimen en de Koning, met de zege, tevens zijne verbindingen herwint.²⁾

Voorwaar een bijzonder stoutmoedig en zelfbewust handelen van een strategischen verdediger, vooral beschouwd in het kader van die dagen. Het zij ook den modernen stelling- en terugtrekmonomanen ter overweging en navolging aanbevolen.

DE BETEKENIS DER STRATEGISCHE OMTREKKING IN ONZE DAGEN.

In enkele moderne werken over de strategie heeft men gepoogd, de beteekenis der omtrekking voor het tegenwoordige vast te stellen.

¹⁾ Mil. Klassiker. FRIEDRICH DER GROSSE, blz 28.

²⁾ Der Zweite Schlesische Krieg. II en Kr. Einzelschr., Heft 27.

LEWAL¹⁾ betoogt het navolgende: Om succes met eene omtrekking te verkrijgen moet men aan de eene zijde een buitengewoon man hebben, die aan het hoofd staat van een leger vol zelfvertrouwen, anderzijds een vijand, vrij wel ongeschikt voor het nemen van tegenmaatregelen. Dergelijke verschillen in waarde en aanvoering der legers mag men echter thans niet verwachten; de organisatie, hoedanigheid en kennis zijn immers bij de verschillende strijdmachten tamelijk wel gelijk.

Eene omvattende basis is voorts heden ten dage, gezien de waarschijnlijk neutrale Staten, niet te verkrijgen. Ook is het verwisselen van verbindingen niet mogelijk, daar geen modern leger de spoorwegen voor de verpleging kan missen en de parallel marcheerende korpsen alle spoorlijnen in beslag nemen. Verder is het breede opmarschfront der moderne massa's voor directie-veranderingen ongeschikt, 's vijands nabijheid maakt eene manoeuvre onmogelijk en men is reeds aanstonds in zijne nabijheid, doordien men uit de wagons geladen wordend, al nagenoeg tegenover hem staat; elke omweg zou dan een gevaarlijk spel zijn. Ten slotte is het geheim houden eener manoeuvre in den tegenwoordigen tijd niet mogelijk.

Waar nu de geheimhouding, de ruimte, de stilstaande tegenstander, kortom alle factoren voor het gelukken eener manoeuvre ontbreken, vervalt de omtrekking vanzelf. Er zal slechts een wederzijdsch offensief ontstaan, waarbij de legers recht vooruit op elkaar botsen.

Eerst wanneer de vijand is teruggeworpen, kunnen de operatieruimte en het verschil in gevechtswaarde groter worden, zoodat in de 2^e periode van een oorlog de mogelijkheid tot manoeuvreeren terugkeert.

VON DER GOLTZ oordeelt niet veel anders.²⁾ Ook hij acht *verrassende* omtrekkingen in de toekomst zeldzaam, immers 's vijands concentratierayon blijft ons niet verborgen, de ophelderingdienst der cavalerie, de telegraaf, de dagbladen bemoeilijken de geheimhouding. Voorts meent hij, dat de groote legermassa's, wegens hunne onbeholpenheid, een eenvoudigen vorm en wijze van beweging eischen en dus weinig zullen manoeuvreeren.

Wel is eene omtrekking van Fransche of Duitsche zijde door België en Luxemburg niet ondenkbaar, doch *verrassend* kan zij allerm minst geschieden. Evenmin kan dit door de Trouée de Belfort, daar hiertoe Zwitserland zonder slag of stoot in handen der eene partij zou moeten vallen, om als achterland te dienen.

Daarom zal eene omtrekking voortaan slechts in dien vorm kunnen ontstaan, dat de verdediger, als bij Metz in 1870, na eene reeks van inleidende gevechten gaandeweg zijne verbindingen verliest. De omtrekkingen behouden dus wel hunne waarde en zullen even groote gevolgen hebben, als voorheen, doch bij het *begin* der operatiën zullen zij veel minder dan vroeger voorkomen.

¹⁾ Stratégie de marche, blz. 9.

²⁾ Krieg- und Heerführung, blz. 104.

Ofschoon wij met het vorenstaande over het algemeen kunnen instemmen, te meer, waar beide schrijvers kennelijk slechts aan Frankrijk en Duitschland, als tegenstanders, hebben gedacht, willen wij toch, voor zooveel het onze en meer algemeene omstandigheden betreft, op enkele afwijkende omstandigheden wijzen.

Zoo zal de oorlog *niet altijd* worden gevoerd door massalegers, die, log in hunne bewegingen, moeilijk manoeuvreeren en daarbij, voor hun aan- en afvoer, alle spoorwegen zoodanig in beslag hebben genomen, dat verleggen der verbindingen onmogelijk is.

Voorts wordt *niet overal* onmiddellijk aan de grens geconcentreerd, onder dekking van *strategische voorposten* en *sperliniën*. Verschillende mogendheden zullen integendeel de veiligheid hunner concentratiën juist in den *afstand* tot den vijand moeten zoeken of het leger *achter eene binnenwaarts gelegen, natuurlijke hindernis* laten opmarcheeren.

Wijders moet men eene strategische verrassing niet aldus opvatten, dat de vijand *niets* zou mogen weten of bemerken. Eene dergelijke geheimhouding werd ook voorheen niet bereikt. Om eene verrassing te doen slagen, is het dan ook slechts noodig, dat de tegenpartij de manoeuvre te laat wete, zoodat zijne strategische tegenmaatregelen niet meer geheel tot hun recht kunnen komen. En wij zijn niet zoo pessimistisch, dat wij elke, zelfs tijdelijke geheimhouding onmogelijk zouden achten.

Staking van het telegrafisch verkeer, dagbladcensuur, afsluiting van een gebied zijn volstrekt geene onmogelijke maatregelen, al dreigt de moderne luchtvaart weer een nieuwe ongunstige factor te worden.

Kan men echter ook al het concentratierayon niet verbergen, zoo kan van daaruit toch, en zeer zeker met een klein leger, een geforceerde marsch of een snel, massaal spoorwegvervoer verricht en hiermede eene strategische verrassing bereikt worden.

Ten slotte zijn wij, om op de meening van LEWAL terug te komen, van eene gelijkwaardigheid van de moderne legers, of van hunne aanvoerders, lang niet overtuigd. Juist in eenheid van gedachte en van handelen, in zelfvertrouwen en doortastendheid, in de gezagsuiting, de geoefendheid en de kennis toonen de legers der verschillende mogendheden opmerkelijke verschillen.

Resumeerende, achten wij het, ook op grond van het vorenstaande, voor ons leger een dringende eisch, dat het uiterst marschvaardig en voor een onverwacht spoorwegvervoer op groote schaal, in alle opzichten, gereed zij, doch bovenal, dat het in dagen van strijd een veldheer moge bezitten, die ten volle beseft, dat het NAPOLEONTISCH woord: »La victoire est aux armées qui manoeuvrent« voor een klein leger zeker de tooverspreuk is gebleven en naar dit woord weet te handelen.

Juist *wij* hebben door onze dichtheid van bevolking, ons uitgebreid

spoorwegnet, de ernstige terreinhindernissen, ja, zelfs door het feit, dat onze ondernemingsgeest niet hoog wordt aangeslagen, in een toekomstigen oorlog verschillende troeven in de hand.

Moge er gebruik van worden gemaakt!

Tot slot van onze studie zullen wij thans in het kort nog eenige voorbeelden van omtrekkingen behandelen.

PIAZENZA (1796).

Op 28 April sluit BONAPARTE het verdrag van Cherasco, waarbij hij zich o.a. den vrijen overtocht over de Po bij Valenza verzekert. Den 29sten worden LAHARPE over Acqui naar Voghera, MASSENA naar Tortona, AUGEREAU naar Castellazzo, SÉRURIER naar Alessandria en Valenza in beweging gezet.

BEAULIEU beschikt nog over 26.000 man en staat 2 Mei met zijn gros bij Valeggio, het detachement LIPTAI bij Lumello, de achterhoede VUKASSOVITCH langs de Po, welke tot Olona bewaakt wordt.

BONAPARTE had in deze dagen nog geen vast besluit genomen. Het overgaan van de Po, zonder pontonmaterieel, onder de oogen van een vijandelijk leger, of bij Valenza tegenover een vijand in stelling, was niet aantrekkelijk. Hij had echter bij Casteggio eene voorhoede onder DALLEMAGNE uit keurtroepen gevormd (3500 man, 1500 paarden) en schreef 6 Mei aan het Directoire:

»Quand passerons-nous le Pô? où le passerons-nous? Je n'en sais rien. Si mon mouvement sur Plaisance décide BEAULIEU à évacuer la Lomelline, je le passe tranquillement à Valenza. Si BEAULIEU ignore pendant vingt-quatre heures notre marche à Plaisance et que je trouve des bateaux dans cette ville ou de quoi faire des radeaux, je le passe dans la nuit.....«.

De stoot op Piacenza kon dus eene demonstratie zijn, doch ook tot eene omtrekking groeien.

Nog den zelfden dag brengt BONAPARTE zijne voorhoede over Castel S. Giovanni vooruit en bereikt in den morgen van den 7^{en}, na een marsch van 60 KM. Piacenza, waar met eenige booten de overtocht wordt aangevangen. De overig divisien krijgen order op te sluiten en in den avond van 9 Mei is het leger op den linkeroever van de Po bijeen.

BEAULIEU was vroegtijdig omtrent de aanwezigheid der Franschen te Voghera en Casteggio ingelicht en had reeds den 4^{en} LIPTAI oostwaarts gedirigeerd, zoodat deze in den middag van den 7^{en} te Guardamiglio was aangekomen, gevolgd tot S. Christina door het detachement WETZEL.

Als BEAULIEU voorts op den 6^{en} bericht krijgt, dat BONAPARTE te C. S. Giovanni is, besluit hij achter de Tessino terug te gaan en komt den 7^{en} te Belgiojoso; zijne achterhoede is dan echter nog aan de Terdoppio, SEBOTTENDORF dekt te Pavia het ontruimen der

magazijnen, COLLI is op Milaan gedirigeerd om deze stad te dekken. Het leger is dus in 6 groepen uiteen.

LIPTAI kan den overtocht niet meer beletten, doch doet met zijn 8000 man ook geene enkele poging om 's vijands voorhoede over de rivier terug te werpen en wordt den 8sten door de inmiddels versterkte Franschen, na een gevecht bij Fombio, bij Pizzighettone over de Adda gedrongen.

BEAULIEU waagt in den morgen van den 9^{en} eene poging om het kruispunt Casal Pusterlengo vrij te maken, wijkt echter op Lodi uit en vereenigt den 10^{en} zijne troepen achter de Adda.

BONAPARTE was den 9^{en} in Piacenza gebleven voor onderhandelingen met PARMA, terwijl MASSENA, dientengevolge met het bevel belast, dien dag niet veel uitrichtte. Het is echter wel duidelijk, dat, waar het Oostenrijksche leger zoo zeer verspreid was, dien dag meer bereikt had kunnen zijn. De nu volgende bewegingen op Lodi en het hier geleverde achterhoedegevecht zijn voor onze uiteenzetting minder belangrijk. Wij willen er echter op wijzen, dat hier zonder noemenswaardigen strijd de Sesia-, Po- en Tessinostellingen werden verlaten, de Lomellina en Milaan ontruimd, terwijl een bij gedeelten slaan van de Oostenrijksche troepen zeer wel mogelijk ware geweest.

Typisch is, dat reeds toen de geheimhouding weinig resultaten gaf, en dat het denkbeeld, omtrokken te kunnen worden, voor BEAULIEU al voldoende was om hem te doen terug gaan.

GOITO (1848).

Einde Mei 1848 heeft RADEZKY bij Verona ongeveer 40.000 man vereenigd. Zijn tegenstanders, de Sardiniërs, houden Peschiera ingesloten en dekken dit beleg door het bezetten van het plateau van Rivoli, terwijl het leger voorts over Somma Campagna, Sona en Castelnuovo is verdeeld en met den rechtervleugel achter de Mincio, aan de Curtatone en bij Goito staat.

De Oostenrijksche opperbevelhebber wilde den overmachtigen vijand, in diens zeer sterke stelling, liefst niet frontaal aangrijpen, doch wenschte dezen, en ten einde Peschiera te ontzetten en met het oog op revolutionaire woelingen in den rug, alsmede wegens de uitputting van de streek om Verona, wel terug te werpen. Zoodoende besloot hij het leger naar Mantua te verplaatsen, ten einde vandaar, door een stoot tegen 's vijands rechtervleugel, diens versterkingen te omgaan en hem bij gedeelten te vernietigen. Waar men zich bij de doorvoering van deze omtrekking op Mantua kon baseeren, bestond er op het zelf omtrokken zijn geen kans, terwijl men daarentegen bij een welslagen 's vijands verbindingen geheel kon verbreken.

De uitvoering werd, als volgt, geregeld. De brigade ZOBEL, die in Zuid-Tirol nog niet geheel was samengetrokken, kon door een demonstratieven aanval op Rivoli 's vijands aandacht afleiden, terwijl het

hoofdleger door een nachtmarsch naar Mantua zou worden verplaatst.

Op 27 Mei ten 8³⁰ n.m. werd de flankmarsch, in drie evenwijdige colonnes, op korten afstand voorbij het vijandelijk front aangevangen. Het 1ste korps kwam den 28ste ten 2³⁰ n.m. te Mantua, de laatste troepen bereikten deze plaats in den nacht van 28/29 Mei.

De Sardiniërs hadden den 28sten slechts berichten ontvangen, aangaande eene colonne van 8—9000 man, die door Isola Della Scala zou zijn getrokken, vermoedelijk om het garnizoen van Mantua te versterken, doch vernamen in den avond van dien dag, dat sterker troepen, waarbij RADEZKY zelf, die vesting hadden bereikt.

Uit dien hoofde begonnen zij, nog in den nacht van 28/29 Mei, het korps BAVA van Custozza naar Goito en Volta te verplaatsen. Aangezien echter de eerste troepen deze punten niet voor den middag van den 29sten bereikten, kwamen zij te laat om het korps LAUGIER te ondersteunen, dat inmiddels aan de Curtatone aangegrepen en geslagen was. Eerst in den middag van den 30sten was Goito voldoende bezet.

Wij willen de verdere gevechten niet behandelen, doch er op wijzen, dat de Oostenrijkers in deze dagen door tijdverlies en tactische misslagen den behaalden voorsprong verloren, zoodat de resultaten verre beneden de verwachting bleven. Het slechte weder en de ongunstige berichten uit Weenen, mede de overgave van Peschiera op 2 Juni, deden het overige, zoodat het leger in de volgende dagen naar Verona werd teruggevoerd. De uitnemend opgezette manoeuvre kon als mislukt worden beschouwd en met een wapenstilstand (9 Augustus) werd dit gedeelte van den oorlog besloten.

NOVARA (1849).

Wanneer vervolgens op 20 Maart de vijandelikheden worden hervat, bevindt het Sardijnische hoofdleger (75.000 man) zich bij Novara. RAMORINO staat met 10.000 man tegenover Pavia. RADEZKY, die over 70.000 man beschikt, laat slechts ééne brigade in front ter demonstratie aan de Ticino, doch concentreert de hoofdmacht, achter langs deze rivier, op den linkervleugel bij Pavia.

De Sardiniërs waren voornemens met hunne hoofdmacht recht vooruit op Milaan te gaan en RAMORINO tegen 's vijands flank en rug te doen optreden. Aangezien deze laatste zich echter met zijn gros naar Piacenza had gewend, waar Oostenrijksche troepen waren gemeld, stuitte RADEZKY bij zijn overtocht van de Ticino, op den 20sten nabij Pavia, op nagenoeg geen weerstand.

De Sardiniërs zijn dien dag den marsch op Milaan eenigszins aarzelend begonnen en hebben Magenta bezet. Op de berichten nopens Pavia staken zij echter reeds den zelfden avond hunne manoeuvre, be-sluiten het omtrekkend leger in de flank te vallen en brengen hunne strijdkrachten daartoe den 21ste op Mortara en Vigevano in beweging.

Wanneer evenwel hunne voorste divisien dien dag bij deze plaatsen

worden aangegrepen en teruggeworpen, wijzigd men opnieuw de plannen en besluit thans een slag bij Novara aan te nemen, den rug gewend naar het neutrale Zwitserland, de verbindingen in de rechterflank.

Aangezien RADEZKY met reden vermoeden kon, dat de Sardiniërs deze bezwaren zouden inzien en dus achter de Sesia zouden terugwijken, was het treffen bij Novara voor hem wel eenigszins eene verrassing. De samenwerking der Oostenrijksche aanvoerders hielp intusschen over de hierdoor ontstane moeilijkheden heen en de overwinning, waarvan de beteekenis door 's vijands terugtocht op Momo (aan de Zwitsersche grens) en KAREL ALBERT's afstand van den troon aanzienlijk werd verhoogd, verschafte Oostenrijk met den vrede, na een veldtocht van slechts 4 dagen, nog eenmaal de heerschappij over Lombardije.

DANNEWIRKE (1864).

Voor den veldtocht van 1864 is het vooral belangrijk om het operatieplan na te gaan, zooals dit door v. MOLTKE werd ontworpen, ook al was het hem niet gegeven het zelf uit te voeren.

Dit operatieplan vinden wij o.a. ontwikkeld in zijn »Mil. Korrespondenz 1864« onder N°. 24. Hier wordt allereerst uiteengezet, dat de eilanden en de zetel der Deensche regeering, wegens de zwakte der Pruisische vloot onbereikbaar zijn, dat eene bezetting van Jutland alleen dan tot de vrede zal leiden, indien zij lang duurt, doch dat uit eene langdurige bezetting vermoedelijk internationale moeilijkheden zullen voortvloeien. »Das eigentliche Operationsobjekt in diesem Kriege ist daher das dänische Heer. Nicht ein erster Sieg sondern die rastloseste Ausnützung desselben, eine Verfolgung, welche dies Heer vernichtet bevor es seine gesicherten Einschiffungspunkte erreicht, ist das anzustrebende Ziel«. Indien de oorlog voortvloeit uit de bezetting van Holstein, verrast hij den tegenstander niet en zal deze geconcentreerd zijn in de Dannewirke, die in gereedheid zullen zijn gebracht.

»Der frontale Angriff auf diese Stellung kann nicht ohne sehr grosse Opfer gelingen, die bloss frontale Verfolgung zu bedeutenden Resultaten nicht führen.

»Es kommt darauf an, gleich anfangs der dänischen Armee den *Rückzug* von Schleswig nach der nur drei Märsche entfernten Aufnahmestellung von Düppel *zu verlegen*, das heisst, ihr schon bei Flensburg zuvorzukommen.

»Zu dem Angriff auf die Front muss daher eine gleichzeitig wirkende *Umgehung* durch ein selbstständiges Korps aller Waffen hinzutreten.

»Die Bedingung hierfür ist einmal eine dem Gegner bedeutend überlegene Streitmacht, dann das Überschreiten entweder der Treene-Überschwemmung oder der Schlei.

»Man kann in beiden Richtungen demonstrieren, die letztere aber ist

bei Weitem die entscheidendere. Ein Korps oder selbst nur eine Division welche *Missunde* forcirt, oder der es gelingt, weiter abwärts eine Brücke zu schlagen, oder sonstwie überzusetzen, würde, hinter dem Lang-See fort gerade in den Rücken des Feindes gehen oder wenigstens mit ihm gleichzeitig bei Flensburg eintreffen. *Eine solche Division könnte*, falls sich die ganze dänische Armee auf dieselbe wüfde, ohne allzugrosse Gefahr *nach Angeln ausweichen, denn der Gegner vermöchte derselben nimmer zu folgen, wenn die Hauptarmee die Fühlung am Feinde behält*«.

Zooals uit het aangehaalde en ook uit Mil. Korresp. N°s. 1, 2 en 28 (blz. 74) blijkt, wil men dus het Deensche leger niet uit zijne stelling manoeuvreren, doch het integendeel daarin vasthouden en vernietigen.

Ofschoon de omtrekking, welke, voor de hoofdmacht der omtrekkeende groep, over Missunde, Königsburg of Stubbe is gedacht, wel wat eng is opgezet, achten wij overigens het denkbeeld in het vorenstaande neergelegd, moeilijk aanvechtbaar.

De uitvoering wijkt intusschen nogal van de voornemens af. Wel is waar, is de omtrekking veel ruimer (over Kappel en Arnis) geschied, doch daarentegen gingen, bij de leiding der operatiën door v. WRANGEL, twee kostbare dagen verloren, zoodat het Deensche leger, door de frontgroep niet vastgehouden en zelfs onvoldoende geobserveerd, den tijd verkreeg om uit den val te ontsnappen en op Düppel terug te gaan.¹⁾

Wij willen er nog de aandacht op vestigen, dat de flankmarsch van het 1ste korps langs de Schlei, niettegenstaande deze bij dag geschiedde en de bevolking vijandig gezind was, bij de Denen niet is bekend geworden. Eene demonstratie met troepen bij Missunde en met een bruggetrein bij Sieseby, eene afsluiting van den Schleioever door cavalerie, alsmede een vastzetten van de windmolens, bleken voldoende middelen om den tegenstander te misleiden, hem het inzicht te beletten²⁾ en berichten te onthouden.

Met deze beknopte schets van het begin van den veldtocht zullen wij volstaan. Het verder verloop van den oorlog is, hoe leerrijk ook, voor hetgeen wij wilden aantoonen, zonder belang.

Aan het einde van deze studie gekomen stellen wij, eenigszins gewijzigd, het woord, eens door NAPOLEON te Campo Formio gesproken:

»Les principes de l'art de la guerre brillent dans l'histoire comme le soleil sur l'horizon; tant pis pour les aveugles, qui ne savent pas les voir.«

¹⁾ Militaert Tidskrift, November 1877 zegt: Voor de Dannewirke bestond de mogelijkheid, den oorlog als in 1866 in eenige dagen te beëindigen; men aarzelde echter te lang en onze geheime terugtocht verijdelde alle plannen, tot onze vernietiging ontworpen.

²⁾ Zie ook Krijgswetenschap, Vertalingen en Overdrukken, 5e Serie, V.

De landing in Zeeland in 1809,

DOOR

J. C. C. TONNET,

Kapitein van den Generalen Staf.

B. TOESTANDEN OP WALCHEREN.

In de Aprilmaand van het jaar 1809 had Koning LODEWIJK bij eene grootere tournée door het land tevens een bezoek aan Zeeland gebracht. De halfslachtige toestand, waarin het eiland Walcheren door den overgang van Vlissingen aan het keizerrijk verkeerde, scheen hem zorg te baren.

De Fransche vestingcommandant, Generaal MONNET, was eene macht, waarmede ter dege rekening moest worden gehouden. De Minister van Oorlog ontving zelfs de opdracht, hem langs vertrouwelijkjen weg met 's Konings plan op de hoogte te stellen, om over de koninklijke troepen in Zeeland te Middelburg revue te houden. De vereeniging zou niet langer dan 48 uren duren en MONNET werd uitgenoodigd, zich niet tegen het voornemen des Konings te verzetten.

Heel gunstig zal het verzoek door den Franschman wel niet zijn opgenomen, want juist enkele dagen geleden, had hij zich bij den Landdrost te Middelburg — het hoofd van het gewest — over de zwakke bezetting der kusten beklaagd, die niet eenmaal tegen een coup de main gedekt waren. MONNET had dan ook reeds bevelen gegeven aan den onder zijne bevelen staanden Generaal OSTEN, om een bataljon der bezetting te West-Capelle te legeren »pour être à même de porter des secours prompts sur les différents points attaqués.«

De Koning vond de verhoudingen op het eiland uit den aard der zaak verre van rooskleurig en den Luitenant-Kolonel VAN DER VLIST, den Commandant van het Zeeuwsche legioen, volstrekt niet opgewassen tegen de aanmatigingen van MONNET. Kort na 's Konings terugkeer te Amsterdam, werd dan ook aan den Minister opgedragen, den Generaal BRUCE naar Walcheren te zenden. »J'envoie un officier de ce grade en Zélande, parce que je me suis aperçu que le Général MONNET empiète continuellement sur les officiers Hollandais qui sont en Zélande.«

De kans op eene vruchtbare samenwerking tusschen de »bondgenootschappelijke« troepen werd dan ook met den dag kleiner. De bevelen des Konings stelden haar ernstig in de waagschaal. »Le général BRUCE — aldus gaat hij voort — »aura soin qu'aucun officier sous ses ordres n'exécute d'autres ordres que d'après sa permission et ses instructions; ils donneront tous les renseignements et autres illucidations que le général MONNET pourrait demander par manière d'obligeance;

»mais non comme se trouvant sous ses ordres, ce qui n'est pas le cas .

Een van de begerlijkheden voor MONNET was het op Hollandsch gebied gelegen fort Rammekens. Hij had het reeds op willekeurige wijze door Fransche troepen doen bezetten, volgens KRAYENHOFF's beweren »ter bevordering van zijnen geheimen sluikhandel, waarvan hij openlijk verdacht werd«.

Op dezerzijdsche vertogen was de bezetting echter weder teruggetrokken. Een vertrouwd officier werd thans met het bevel over het fort belast, met de besliste opdracht des Konings »de ne pas répondre officiellement aux demandes qui peuvent lui être faites par les autorités françaises«.

De voorbereidingen aan de zijde des vijands en de aanmatiging van den bondgenoot werden met gelijken argwaan bespied.

Was de verdediging van Hollandsche zijde geheel onvoldoende georganiseerd, bij de Franschen was het niet veel beter. De indruk van 's Konings Zeeuwsche reis, kort daarop aan zijn broeder weêrgegeven, is althans verre van gunstig. »Flessingue m'a paru dans un état de faiblesse dont je ne me faisais pas l'idée et le général qui y commande n'y tient bon ordre; il n'y a ni fermeté, ni unité dans le commandement et les troupes très étrangères les unes aux autres, n'ont point l'esprit qu'elles devaient avoir. Cependant les colonels, surtout les généraux OSTEN et VEYDEL sont très-bien. L'escadre est assez instruite, mais elle n'est pas en sûreté. L'amiral ne prend pas des mesures et des précautions réelles; il attend que l'ennemi soit là, de peur d'annoncer de la crainte«.

Vooral het slot van den brief is uiterst merkwaardig. Die vrees om vrees te toonen, heeft in de eerste keizerlijke periode heel wat water over gods akker laten vloeien. Eene halve eeuw later, was zij één der oorzaken van de verpletterende slagen, die het tweede keizerrijk troffen. De innerlijke overtuiging, dat alles van zelf zou gaan, als de vijand voor de deur stond, paste bij den luchthartigen geest van het Fransche volk en in eene periode van voorspoed der wapenen.

Waar de Fransche marine hierop nu juist niet kon bogen, moet men de oorzaak van MISSIESSY's zorgeloosheid, dan ook niet onwaarschijnlijk in luchthartigheid zoeken.

De taak, waarvoor Generaal BRUCE einde Mei werd gesteld en die hem door MONNET's optreden zeker niet werd verlicht, was uiterst zwaar. Van eer ermede inleggen, kon niet de minste sprake zijn. Schande en oneer was alles, wat den bevelhebber wachten kon.

Het 1ste bataljon van het 5^e regiment infanterie, dat de bezetting van Walcheren vormde, telde den 1sten Juni 864 hoofden, waaronder 121 zieken, zoodat slechts ruim 700 man zich onder de wapenen bevonden. Met inbegrip van de artillerie, die de batterijen langs de kust van Walcheren en langs de Wester-Schelde op Zuid-Beveland bezet hield, bedroeg de geheele sterkte der Hollandsche troepen in Zeeland nauwelijks duizend hoofden.

Aan eene ernstige verdediging kon dus niet worden gedacht en is dan ook niet gedacht geworden.

Den 3^{en} Juni schreef KRAYENHOFF op 's Konings last aan Generaal BRUCE, in nadere aanvulling van zijne instructiën »in cas van een »vijandelijken aanval op het eiland Walcheren«, het volgende:

»Zijne Majesteit verlangt, dat in dat geval en alvorens Uwe troepen »aan den Generaal MONNET over te geven, gij M. d. G. zult zorgen »voor de defensie van Veere en deze plaats in staat stellen, zo »niet om eene lange resistentie te doen, ten minste om de operatiën »der flotille te appuyeren en tijd te winnen, om de publieke kassen »uit Middelburg, de amptenaren en de artilleristen, welke zich op het »fort de Haak, alsmede op de kustbatterijen bevinden, op Zuid-Beve- »land te evacueeren, terwijl de Koning verder gelast, dat dit alles »gedaan zijnde, gij U naar de batterijen langs de Schelde op even- »gemeld Eijland begeeft, teneinde zooveel mogelijk het fransche eska- »der, hetwelk alsdan zekerlijk zou worden geattaqueerd te beschermen«. Welke de aanvankelijke instructiën van Generaal BRUCE zijn geweest, heb ik niet kunnen ontdekken, doch uit deze aanvullingen blijkt klaar, dat aan eene verdediging van Walcheren — de vesting Veere uitgesloten — niet werd gedacht. Eerst in en bij de batterijen langs de Wester-Schelde zou van ernstigen weerstand sprake kunnen zijn; een gedachte, die enkele weken later nogmaals krachtig zou worden bevestigd. Koning LODEWIJK verwachtte, zooals uit zijne instructiën blijkt, een krachtigen rechtstreekschen aanval op de Fransche vloot, die onder bescherming der batterijen op de Wester-Schelde verwijde.

Gedurende de Junimaand bleef MONNET in hoofdzaak BRUCE's aandacht vragen. Zooals KRAYENHOFF ons in zijn *Bijdragen* vertelt, bleef de Fransche Generaal zich bevljtigen, om het fort Rammekens in handen te krijgen. In een tweetal kabinetsorders bevljtgde de Koning zich, nader uiteen te zetten, hoe de verhoudingen op het eiland dan wèl behoorden te zijn. Als hij dan echter ten slotte schrijft, hoe »en »cas d'attaque... les deux généraux réuniraient tous leurs moyens, »pour repousser l'ennemi commun, et se prêteraient un secours mutuel«, dan gold dit meer om aan een goed beginsel, dan aan eene mogelijkheid uiting te geven. De plagerijen van MONNET hadden vrijwel elke samenwerking onmogelijk gemaakt.

Ten dage ongeveer, dat Koning LODEWIJK zich over de Fransche aanmatiging zoo warm maakte, zette MONNET de kroon op het werk, door het fort kortweg te doen bezetten, na den Commandant op zeer bedriegelijke wijze, om den tuin te hebben geleid. De Koning schreef een zeer kwaadaardigen brief, waarin BRUCE en de fortcommandant geducht van de taart kregen. Verder dan de Hollandsche aanvoeders kwamen echter dergelijke uitingen van woede gewoonlijk niet. MONNET zelf hoorde er niets van en bijgevolg maakten die uitingen geen anderen indruk, dan het ballen van de vuist in den zak. Niet onwaarschijnlijk zou men aan Fransche zijde er ook hartelijk om gelachen hebben. Men beschouwde ons daar als volkomen non-valeurs.

Belachelijk, zoo niet verachtelijk, was de wijze, waarop na dit incident

onzerzijds zou worden getracht, om de Hollandsche artilleristen, die nog te Vlissingen en te Rammekens verbleven, te doen terugkeeren. Om moeilijkheden te ontgaan, zou »om slechts een voorbeeld te noemen, wellicht niet onmogelijk zijn, de manschappen, successievelijk »uit hoofde van ziekte, naar het Hospitaal te Middelburg te transporteeren«. KRAYENHOFF gaf dit denkbeeld slechts aan. Misschien, dat het kon worden beproefd. Ook Generaal BRUCE had er reeds de gedachten over laten gaan en zijne maatregelen reeds zoo genomen, dat alle argwaan voorkomen werd. Dagelijks waren oefeningen in volle wapenrusting buiten de vesting gelast. Op eens zouden dan de vogels gevlogen blijken. Na ontvangst van KRAYENHOFF's brief, durfde BRUCE echter zulk een opvallenden maatregel niet meer toepassen en zag hij van een terugtrekken der troepen op zoo openlijke wijze af. Enkele dagen later werd hij zelfs beslist verboden. Het ware beter »hetzelve in kleine partijen deze »plaats te doen verlaten. Zijne Majesteit over de gesteldheid der zaken in »Zeeland met mij spreken de heeft mijte kennen gegeven, dat het Hoogst-deszelve aangenaam zoude zijn, dat alle betrekking en conversatie »met de Fransche generaals afgebroken werd, tot tijd en wijle dezelve »vis à vis dit Rijk zich op eene wijze, verschillend die in de bezetting »van het Fort Rammekens gehouden, kunnen gedragen«.

Gelukkig, dat MONNET al dat laffe geschrijf niet onder de oogen heeft gehad. Zijn minachting voor het Hollandsche gouvernement zou er nog door zijn toegenomen. Rustig vestigde hij zich in de nabijheid van Middelburg in een villa-tje en vertoefde des nachts zelfs in die stad. Mondeling liet hij aan BRUCE, om eene kleine eerewacht verzoeken en toen deze werd geweigerd, liet hij door Generaal OSTEN de bedreiging overbrengen, dat de stad door eene Fransche compagnie zou worden belegd. De Hollandsche Generaal beet van zich af en den 3^{en} Juli schreef hij aan den Minister van zijn voornemen om eene eventueele poging tot belegging der stad met geweld te keeren. Zoo dreigden dus enkele weken vóór de landing de bondgenootschappelijke troepen elkander in de haren te zitten.

Eene kabinetsorder des Konings van den 5^{en} Juli bracht gelukkig weder de werkelijkheid voor oogen.

Aan alle commandanten langs de kust moest langs vertrouwelijken weg worden aangezegd, dat eene groote Engelsche expeditie zeilklaar lag. Een ieder moest marschvaardig zijn, om een uur na ontvangen bevel te kunnen uittrekken. »Car je soupçonne que l'escadre réunie entre Flessingue »et l'Escaut pourrait engager l'ennemi à se diriger de ce côté«.

Het Zuidelijke frontier vroeg dan ook de bijzondere aandacht des Konings. »Que rien ne manque aux batteries de côte en Sud-Beveland »où vous savez que le Général BRUCE se retirerait avec les troupes »s'il était forcé d'évacuer la Zélande afin que, dans ce cas il puisse »encore contribuer à soutenir les efforts de l'escadre française«. De troepen, onder bevel van den brigadier DE MELLET op Goedereede gelegerd, zouden op Willemstad of Hellevoetsluis wijken »après avoir

»défendu jusqu'à la dernière extrémité les batteries que ses troupes occupent de ce moment sur la côte«. BRUCE zelf kreeg, welhaast ten overvloede, nog een rechtstreeksch schrijven van den Koning, om hem het geheele plan van den terugtocht naar de zuidkust van Zuid-Beveland nog eens duidelijk voor oogen te stellen »afin de seconder le plus possible l'escadre française qui serait sans doute attaquée dès que l'attaque serait commencée. Je dirigerai les renforts sur ce point.... Rappelez-vous surtout qu'il est essentiel de défendre Veere, de ne laisser tomber aucun bâtiment, canon ni munitions au pouvoir de l'ennemi et qu'il voudrait mieux les détruire que de le laisser s'en emparer et enfin que vous devez seconder de tous vos efforts la flotte française en dirigeant bien le feu des batteries de côte«.

Wat de inkt in het belang der verdediging kon leveren, was inderdaad geleverd geworden. Troepen en geld, de krachtige, onmisbare factoren voor eene krachtige verdediging, ontbraken echter grootendeels. Gebrek aan geld was bijkans nog nijpender dan dat aan troepen en zoo lag dan ook de Hollandsche vesting Veere vrij wel zonder middelen van verdediging.

Blijkbaar door de laatste dringende instructiën uit Amsterdam aangespoord, schijnt BRUCE de vesting eens ter dege te hebben nagegaan. De schets, die hij er den 3^{en} Juli van leverde, was verre van bemoeidigend. Een ondernemende vijand zou de lange, zeer onvoldoend bestreken courtines met weinig moeite kunnen beklimmen; de palissadeering van de vesting vorderde uiterst traag; van de inundatie was men niet zeker en zoo stelde BRUCE dan ook voor »bij de verschijning van eene vijandelijke vloot, dewelke transportschepen bij zich heeft en toebereidselen tot eene landing maakt de onderwaterzettingen onmiddellijk te beginnen. Ook werd voorgesteld bij eene werkelijke met superieure macht gedane landing alle de huizen binnen den afstand van een gewerschot liggende, te doen afbranden«. Het waren er vele en ze waren hoogst hinderlijk voor de verdediging, omdat de aanvaller van af de daken de infanterie op den wal en de kanonniërs bij de stukken kon bestoken.

Alles in alles een echt verwaarloosde winkel, waarin echter eerst goed kon worden opgeruimd, van af het oogenblik, dat de vijandelijke landingsvloot tot debarkeeren gereed was. Het moet echter als hoogst moeilijk, zoo niet ondoenlijk worden erkend, om op al die punten langs het uitgestrekte kustgebied, vóór zijn verschijnen op uitgebreide schaal verbeteringen van het terrein uit te voeren. Dat bezwaar gold toenmaals en geldt tegenwoordig nog. Overdenken wij in vreedstijd de verdediging van ons kustgebied tegen landingen, dan wordt wel eens uit het oog verloren, dat de toestand er in de werkelijkheid wel toe zal leiden, het terrein te verdedigen in den toestand, waarin het zich bevindt, en niet in dien, waarin het zou kunnen verkeerren.

Langs de Schelde schijnen de batterijen zich in goeden toestand te hebben bevonden.

Althans bij eene inspectie, die de Koning den 9^{en} Juli in Zeeland hield, toonde hij zich zeer voldaan, zoowel over het materieel, als over de artillerie, die met kogels had geschoten en tweemaal 's weeks in het schieten zou worden geoefend.

Opvallend is het, hoe noch in 's Konings kabinetsorders en brieven, noch in de aanschrijvingen van het D. v. O. ook slechts gezinspeeld werd op een mogelijken aanval des vijands langs de Ooster-Schelde, waardoor de geheele verdediging van de Wester-Schelde zou kunnen worden verlamd. Geen enkel bewijsstuk vond ik, waaruit kan worden afgeleid, dat BRUCE wel aan een dergelijken omtrekkenden aanval heeft gedacht. Den 19^{en} Juli schrijft hij de bezettingen van Domburg en Oost-Capelle te hebben versterkt, zijnde deze punten het meeste aan een vijandelijken aanval blootgesteld.

Het behoeft welhaast geen verder betoog, dat de spanning langs de kust gedurende de laatste, aan de landing voorafgaande dagen, sterk toenam. Den 23sten Juli zond MONNET een afschrift van een brief van een geheimen agent, waarin het vermoeden krachtig uiting vond, dat de Engelsche vloot voor Walcheren en voor Cadsand zou bestemd zijn. Natuurlijk werd van deze mededeeling per ommegaande kennis gegeven aan het legerbestuur te Amsterdam. Toch was het er verre van, dat alle daar inlopende berichten zonder uitzondering zouden hebben gewezen op een aanslag tegen Zeeland. Ongeveer gelijktijdig immers met BRUCE's kennisgeving, kwam een brief in van den reeds zoeven genoemden brigadier DE MELLET. Zijns inziens wezen alle belangen der Engelschen in de richting van Hannover, zoodat hij zich dan ook voor eventueele deelname aan de operatiën aldaar, bleef aanbevelen. Dat men veel waarde aan DE MELLET's opmerking heeft toegekend, zou ik in twijfel willen trekken. Niettemin is zij een bewijs te meer voor de onzekerheid, waarin het legercommando heen en weer wordt geslingerd gedurende de dagen, die aan eene landing zullen voorafgaan.

Op het eiland Walcheren begonnen de ontijdige alarmeeringen der troepen reeds haar intrede te doen. Althans den 24sten Juli rapporteert MONNET, dat BRUCE op een valsch bericht van zijne posten gedurende den nacht met 100 man was vertrokken »sans le prévenir du »renseignement qu'il avait reçu«. Dat laatste nu zal vermoedelijk niemand meer verbazen. De ontijdige alarmeering waarschijnlijk evenmin. Reeds lagen meerdere schepen des vijands voor de kust van Walcheren en hielden zich ijverig met peilingen bezig.

Den 27sten Juli nam BRUCE den eersten voorbereidenden maatregel. Het sluiten der boezemsluizen, ten einde het water in de slooten op te houden, werd bij den Landdrost voorgedragen.

De gebeurtenissen volgden elkaar van af dien datum met buitengewone snelheid op.

(Wordt vervolgd.)

Nieuwe jukbrug.

BESCHRIJVING.

Tot het slaan van de jukbrug zijn hoogstens 3 man noodig; het kan echter ook door één man geschieden.

Het juk bestaat uit twee staanders, lang 2,60 M., dik ongeveer 0,05 M., van onderen voorzien van een klos.

In die staanders zijn gaten geboord en wel één op 0,30 M. van den onderkant, één op 1,30 M. van den onderkant (midden) en vier tusschen het laatste gat en den bovenkant.

Het juk wordt gevormd door de beide staanders te vereenigen door twee dwarsijzers; het onderste in het midden voorzien van een oog, dik 0,013 M., het bovenste dik 0,01 M. Het eerste wordt geplaatst in de onderste gaten, het tweede in de daarop volgende. Deze ijzers zijn voorzien van borsten, welke 0,50 M. uit elkander staan en dienen om de staanders op dien afstand te houden; zij worden met vleugelmoeren aan de staanders verbonden.

Een derde ijzer, het steunijzer, aan den eenen kant voorzien van een oog, aan den anderen kant voorzien van eene sleuf tot doorlating van eene veerende luns, wordt door de overeenkomstige gaten der staanders, al naar gelang der diepte van sloot of kanaal, en door de schroefoogen aan den onder-voorkant der plank gestoken. Die luns hangt aan een kettinkje, dat midden tusschen die gaten aan den linker-staander bevestigd is.

Om den bovenkant der staanders bevindt zich een ijzeren ring, waarin aan de binnenzijde van het juk een rechthoekig stuk is uitgesneden, terwijl zich in die van den linker-staander aan den buitenkant op de zelfde hoogte een rond gat en aan den buitenkant van den rechter een langwerpige gat tot doorlating van de nokken van het trekijzer bevindt; $7\frac{1}{2}$ cM. beneden den buitenbovenkant van den rechter-staander bevindt zich een schroefoog.

Verder behooren bij het juk:

een trekijzer, dik 0,013 M., lang als breedte van het juk; nokken, aan de uiteinden voorzien van nokken in tegengestelde richting, rechthoekig staande op het ijzer; in het midden van het ijzer bevindt zich een oog, rechthoekig op de richting der nokken staande.

een touw van 5 M., trektouw, dat aan het oog van het trekijzer verbonden wordt;

twee touwen, lang elk 20 M., en één touw van 7 M. De dikte der touwen bedraagt ongeveer 0,01 M. (teertouwen);

drie piketten.

Het gewicht van het juk, waarbij verder geen polsen benodigd

zijn, bedraagt ongeveer 10 KG.; dat van het trekijzer, waarvan slechts één noodig is, indien een kanaal moet worden overbrugd 0,65 KG.

GEBRUIKSAANWIJZING.

Sloten en kanalen van onbepaalde breedte en 2,15 M. diepte, dus bijna al onze kanalen, kunnen met behulp van deze jukbrug worden overgetrokken.

Tot het vervoer van 3 jukken en 4 planken van 4 M. met de noodige touwen, waarmee een kanaal van ruim 15 M. kan worden overbrugd, zijn slechts 6 manschappen noodig, die het geheel door den polder kunnen dragen. Twee aan twee dragen zij dan twee planken, de vijfde twee jukken, de zesde één juk, 3 piketten en de noodige touwen.

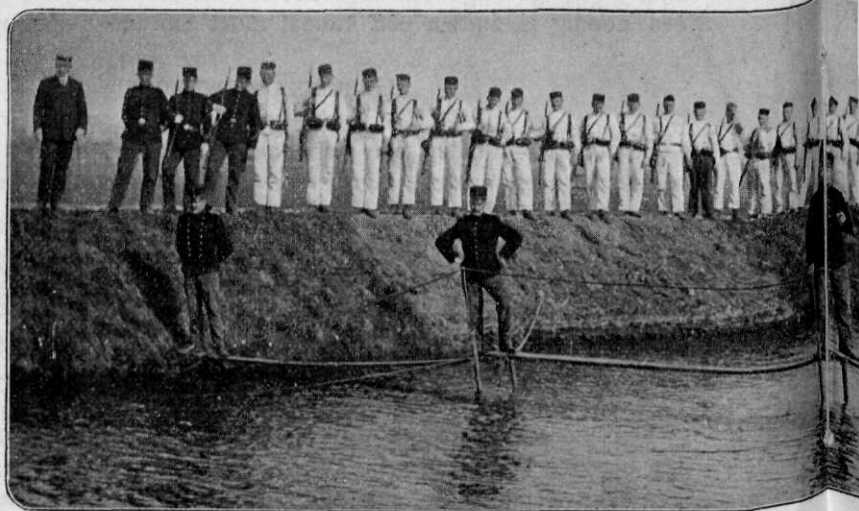
Ter plaatse gekomen, waar men eene brug wil slaan, over eene sloot ter breedte van niet meer dan 7,7 M., wordt met een juk de diepte der sloot gepeild; het juk met de klossen bij het water in de as der te maken brug neergelegd, met het kettinkje, waaraan de luns, links; vervolgens de plank aan het juk bevestigd, zoodat die $\pm 0,2$ M. boven het water komt door middel van het steunijzer, dat onder langs de plank door de schroefoogen gestoken wordt. Daarna een touw van ± 7 M. (steuntouw) van boven naar onderen door het oog aan den rechterachterkant van de plank steken en aan het oog van het onderste dwarsijzer bevestigen; het andere uiteinde van het touw is voorzien van een knoop, grooter dan het oog aan de plank. Dan een touw (zigtouw) van 20 M. boven de plank aan elk der staanders bevestigen en het trekijzer, waaraan het trektouw van 5 M., boven op het juk plaatsen (boven de plank). Hiertoe wordt één der nokken van het trekijzer door het ronde gat van den ijzeren ring in den linker-staander gestoken, het ijzer evenwijdig gelegd aan de overige ijzers in het juk, de rechter-staander aangeduwd, tot de nok door het langwerpige gat in den ring van dien staander steekt, en het oog van het ijzer naar boven gedraaid, zoodat het ijzer vast zit. Dit is slechts eene enkele beweging.

De jukbrug, aldus in elkaar gezet, kan ook in dien toestand worden meegevoerd.

Nu nemen twee man elk een zigtouw en gaan uitwaarts in den onderwal, waar zij een piket in den grond slaan. De derde man schuift het juk met de klossen naar voren en vervolgens de plank te water (de drie manschappen kunnen hun arbeid zoo noodig *in gedekte houding, zelfs liggend*, verrichten).

Het geheel drijft nu en het uiteinde der plank ligt nog 0,3 à 0,5 M. op den wal. (Bij steile wallen en ondiepte het geheel eerst langs den wal in het water leggen, anders kunnen de klossen wel eens den grond raken.)

De derde man zal nu door te commandeeren »rechts trekken«,

In 15 minuten het Noord-Willemskanaal overbrugd door één man,

»links trekken«, enz., het juk in de as brengen. Is dat geschied, dan trekt hij door middel van het steuntouw, dat door het oog van de plank was gestoken, het juk tot bijna loodrecht onder de plank. Dit is altijd mogelijk, omdat het trekijzer boven op het juk het opdrijven der klossen niet alleen belet, maar het juk zelfs iets naar beneden drukt, zoodat de doorsnede van plank, juk en steuntouw een driehoek vormt. Zonder trekijzer zou trekken aan het steuntouw meestal niet baten. De plank nu nog zoover mogelijk naar voren schuiven, zoodat het juk nog iets rechter komt te staan. Dit is eene gemakkelijke en eenvoudige beweging. Het is volstrekt niet noodzakelijk, dat het juk loodrecht staat, doch beter, dat het naar deze, dan naar gene zijde overhelt, hetgeen men altijd kan verkrijgen.

Mocht onverhoopt, hetgeen na een weinig oefening nimmer gebeurt, het juk niet naar wensch staan, dan trekt men aan het trektouw boven, zoodat het geheel weer gaat drijven.

Staat het juk goed, dan wordt het steuntouw gespannen vastgezet aan het oog en dient nu om voorovervallen van het juk naar deze zijde te beletten. Bij harden bodem zij men indachtig, niet te veel aan dat touw te trekken, omdat men anders het juk van onderen nog steeds aantrekt.

Na weinige oefeningen in slooten en kanalen, van verschillende diepte en bodemtoestand, is men volkomen met de werking bekend.

Vervolgens worden de zijtouwen aan de piketten, of aan infanterieschoppen bevestigd, waardoor zijwaarts en voorwaarts omvallen van het juk wordt belet. De derde man doet weer de noodige commando's tot het vastzetten der touwen, en gaat daarna, zich zoo noodig steunende aan het trektouw, langzaam over de plank naar voren, zoodat

...aan, terwijl twee andere manschappen de zijtouwen vastzetten.

het juk geleidelijk zakt. Vervolgens schopt hij zoo noodig, steunende op het trekijzer, de plank met één voet in het midden van het steunijzer, waarbij de andere voet op dat ijzer rust. Daarna het trekijzer losmaken en op den wal leggen, waarna de tweede plank wordt gelegd.

Moet men slooten, kanalen of riviertjes van grootere breedte dan 7,7 M. overbruggen, dan wordt na het eerste een tweede juk geplaatst. Hiertoe wordt gehandeld als bij het eerste juk, het zelfde trekijzer met trektouw weer geplaatst, het juk op de zelfde wijze onmiddellijk rechts of links van het reeds staande te water gelaten, het linker- of rechterzijtouw vóór om het staande juk gebracht en het drijvende juk vervolgens vooruit getrokken door middel van het linker- of rechterzijtouw.

Daarna schuift de derde man, staande boven het eerste juk, het tweede zoover vooruit, tot het uiteinde der plank steunt vóór tegen één der staanders van het staande juk, doet weer de noodige commando's, tot het geheel in de as ligt, licht de plank weer 0,3 à 0,5 M. op de reeds liggende, zet den voet of knie er krachtig op, (in liggende houding plaatst hij de borst erop) zoodat het andere uiteinde der plank iets omhoog komt, en trekt te gelijker tijd door middel van het steuntouw het juk weer onder de plank. Deze plank vooruitschuiven tot de klos, die zich op 0,1 M. afstand van het uiteinde aan den onderkant bevindt, tegen den voorkant van de eerste plank steunt. Het steuntouw aan het *oog* en *daarna* aan het steunijzer van het eerste juk bevestigen; de zijtouwen vastzetten, de plank weer in het midden van het tweede juk schoppen en het trekijzer ophalen.

Zijn meerdere jukken noodig, dan wordt daarbij op gelijke wijze gehandeld.

Vervolgens kan nog eene leuning gemaakt worden, waartoe, indien de jukken niet hoog genoeg uitsteken, een leuningijzer in elk der rechter-staanders kan geplaatst worden. Het leuningijzer wordt daartoe met de punt in het oog van den rechter-staander gezet, het krukje door het langwerpige gat in den ring van den staander gedrukt en daarna aan den binnenkant met den vinger 90° omgedraaid.

Zijn alle leuningijzers geplaatst, dan wordt het leuningtouw aan het oog van de eerste plank bevestigd, door de oogen van de leuningijzers gehaald, waarbij op kromtrekken dier ijzers moet worden gelet en aan de overzijde aan de derde piket bevestigd of wel aan het oog van de laatste plank, die dan het onderst boven en met het oogende naar voren gelegd moet zijn. Op deze wijze is vlug eene stevige leuning verkregen.

Is de brug voor langdurig gebruik bestemd, dan kunnen twee planken van 0,25 M. breedte naast elkaar worden gelegd en daarover eene derde.

Kan men beschikken over ladders, dan wordt de eerste ladder met het smalle einde op het juk geplaatst, de bovenste sport boven het steunijzer; deze sport aan beide uiteinden door middel van een touw aan het steunijzer verbonden en het geheel op de bovenbeschreven wijze behandeld en te water gelaten. Vervolgens wordt het steuntouw onderlangs de onderste sport gelegd en het juk weer onder den ladder getrokken. Daarna legt men planken over den ladder. (Zie voorbereiding van den troep tot de oorlogvoering in polderland van F. H. A. SABRON, blz. 30.)

Met behulp van één juk en twee ladders, elk van 8 M., kan men dan kanalen van ruim 15 M. overbruggen.

Indien één man de brug moet slaan, kan hij bij het zetten, met behulp van de plank en het trektouw, zijwaarts omvallen van het juk beletten. Staat het eenmaal goed, dan maakt hij de zijtouw vast.

BESCHOUWING.

Bij de vele door mij gehouden oefeningen met pols- en jukbrug, waarmede na eenige oefening slooten tot hoogstens 7,5 M. steeds met succès konden worden overgetrokken, (zie: Voorbereiding van den troep tot de oorlogvoering in polderland van F. H. SABRON, blz. 45, en Pioniersvoorschrift voor de Infanterie, blz. 100) bleven drie wenschen bij mij onbevredigd:

- 1°. ook over kanalen eene eenvoudige brug te kunnen slaan;
- 2°. dat te doen met zoo weinig mogelijk materiaal en arbeidskrachten;
- 3°. zoo noodig in gedekte houding die eenvoudige bruggen te kunnen slaan.

Niet het minst werd ik geprikkeld in mijn lust tot zoeken om die wenschen te zien bevredigd, toen ik in den herfst van het vorige jaar

H. 3. van bovengenoemd boekwerk beoefende en daarbij stuitte op het Eelderdiep, waarvan ik de breedte minder dan 7,5 verwacht had, doch tot de ontdekking kwam, dat het riviertje \pm 10 M. breed was.

Ik moest met mijn troep den aanval staken, want nergens vond ik in den omtrek een middel om aan gene zijde te komen. Na veel moeite werd ik gewaar, dat ongeveer een half uur verder zuidwaarts een overgang moest zijn, welke niet op de stafkaart was aangegeven.

De nieuwe marschrichting was loodrecht op die der slooten, welke op afstanden van 50 à 100 M. van elkander gelegen, geen gemakkelijke sprongen opleverden, doch bij welken marsch geen der manschappen achterbleef, hetgeen mijne verwachting te boven ging.

Evenwel zag ik opnieuw het groote nut in van *het gemakkelijk kunnen stellen van een tweede juk*. Met behulp daarvan en slechts drie planken, had ik den aanval kunnen voortzetten.

Door het bovenstaande kwam ik tot het ontwerpen en doen vervaardigen van de hierboven bedoelde nieuwe jukbrug.

Bij deze nieuwe jukbrug worden de planken op het voordeeligst gebruikt, doordien men steeds het juk zoover mogelijk kan plaatsen. Met elke plank van 4 M., overbrugt men een afstand van 3,9 M.

De brug is sterk, vormt één geheel en kan bijna niet uit elkaar vallen. Bij geen mijner proeven en gehouden oefeningen is nog één man te water geraakt. De leuning biedt een krachtigen steun en maakt verdrinken zoo goed als onmogelijk, omdat de uiteinden aan de wallen verbonden zijn. Hoewel enkelen vreesachtig, durfden toch allen de brug passeeren. Het nut van de oefening, in bovengenoemd boekwerk op blz. 30 beschreven, komt hierbij in het bijzonder tot zijn recht. Het omkantelen geheel of gedeeltelijk der planken is onmogelijk, ten gevolge van hare bevestiging aan de jukken.

Indien meerdere jukken geplaatst zijn, kunnen de laatste, wanneer de brug gereed is, desgewenscht aan de overzijde worden vastgezet. Bij het afbreken der brug aan gene zijde, make de laatste man, die haar nog moet passeeren, de piketten aan deze zijde zoodanig los, dat de brug, die door het gebruik steviger is geworden, voldoende wordt gesteund, terwijl bij het omtrekken aan gene zijde, die haringen worden meegevoerd. Die laatste man kan zoo noodig over de brug kruipen. Ook kunnen de zijtouwen worden overgeworpen en dan worden vastgehouden. Het omtrekken der brug geschiedt, door haar naar ééne zijde om te halen

Bij oefeningen kan men schepen aan gene zijde laten passeeren door de laatste plank in te trekken en het laatste juk aan de plank terug te halen, zoodat de klossen op haar plaats blijven. De zijtouwen behoeven dan niet los.

Ten gevolge van de verstelbare steunijzers, en het zoover mogelijk plaatsen van het eerste juk, waardoor de eerste plank nagenoeg horizontaal gelegd kan worden, kan men de brug steeds zoo laag mo-

gelijk stellen, zoodat het overtrekken minder zichtbaar en somtijds gedekt kan geschieden.

Het medevoeren te velde van 1 juk per compagnie tot een gewicht van ± 10 KG. zou ik zeer gaarne in overweging geven, terwijl 3 stevige schroefoogen konden dienen bij aan te schaffen planken. 2 of meer compagnieën zouden daarmee in staat zijn kanalen te overbruggen.

Toch is het vervaardigen van zulk een juk te velde hoogst eenvoudig: polsen of juffers worden op 0,5 M. afstand verbonden door dwarslatten, ook van onderen. Het steunijzer wordt vervangen door eene stevige steunlat, het trekijzer door eene treklath. De verbinding van juk met ladder of plank kan dan geschieden door touwen. Het schroefoog aan den rechterachterkant der plank kan vervangen worden door een uitstekend latje.

Ondergeteekende meent ten slotte, dat eene beschrijving van de nieuwe jukbrug in het Pioniersvoorschrift voor de infanterie eenig nut zou kunnen opleveren.

B. MULDER,

Eerste-Luitenant der Infanterie.

Groningen, 1909.

Schieten. ¹⁾

INSCHIETEN.

Met S.-projectielen wordt ingeschoten tegen eene inschietlijn op den grond, met T.-projectielen tegen eene inschietlijn in de lucht.

Bij het schieten met S.-projectielen worden de SP. op den grond verder weg (dichter bij) gebracht *door vermeerdering (vermindering) van de OH. (E.)*

Bij het schieten met T.-projectielen worden de SP. in de lucht door vermeerdering (vermindering) van de OH. (E.) alleen, *niet* verder weg (dichter bij) gebracht, wel hooger (lager).

Ten einde de SP. der T.-projectielen verder weg (dichter bij) te brengen, moet men *de T. vermeerderen (verminderen)*. De tijdbuizen branden nu langer (korter), de SP. vallen dus verder weg (dichter bij) en, bij behoud van de OH. (E.), lager (hooger). Wenscht men de SP. op de zelfde hoogte te houden, dan moet de baan overeenkomstig worden verhoogd (verlaagd). (Parallele correctie.)

Voor het vooruit (terug) brengen van de SP. is derhalve bij het schieten met S.-projectielen *de OH. (E.)* het hoofdelement (belangrijkste gegeven), bij het schieten met T.-projectielen *de T.*

Bij het schieten met S.-projectielen geven de banen, die verder gaan dan de gemiddelde baan (de (+) banen) de SP. (+) en de banen, die dichter bij blijven dan de gemiddelde baan (de (—) banen) de SP. (—). Om juist ingeschoten te zijn, moet men evenveel SP. (+) als SP. (—) waarnemen, of anders gezegd *met de gebezigde OH. (E.) moet men evenveel (+) als (—) schoten waarnemen.* (fig. 1.)

In fig. 2 is de verticale doorsnede geteekend van de ellipsoïde,

¹⁾ VERKORTINGEN.

BC. Batterijcommandant.

BG.-T. Brisantgranaat met tijdbuisstelling.*

GKT. Granaatkartets.*

GKT.-T. Granaatkartets met tijdbuisstelling.*

I. Interval.

OH. (E.) Opzethoogte. (Elevatie.)

OT. Onderverdeeling der tempeering.*

S.-projectiel. Projectiel met schokbuis of met schokbuisstelling.

SH. Springhoogte.

SP. Springpunt.

T. Tempeering.

T.-projectiel. Projectiel met tijdbuis of met tijdbuisstelling.

tg.i. tangens van den invalshoek.

* Deze verkorting geldt ook voor den meervoudsvorm.

waarin alle SP. liggen van de T.-projectielen, die met eene zelfde T. en eene zelfde OH. (E.) zijn afgegeven. Uit de figuur ziet men, dat de (+) *banen* nagenoeg evenveel SP. (+) als SP. (—) (a en b) geven en omgekeerd dat de (—) *banen* nagenoeg evenveel SP. (—) als SP. (+) (d en c) opleveren ten opzichte van het gemiddelde springpunt. (GT.)

Bij het schieten met S.-projectielen mag men uit het (+) vallen van een SP. besluiten, dat *de baan* (+) is, bij het schieten met T.-projectielen is dit geenszins het geval; met evenveel recht kan men daaruit afleiden, dat de baan (—), als dat de baan (+) is.

De bij het gemiddelde springpunt (GT.) behorende T. geeft ten opzichte van dit punt evenveel SP. (+) als SP. (—), dus *met de gezegde T. moet men evenveel SP. (+) als SP. (—) waarnemen* om juist ingeschoten te zijn.

Uit het voorafgaande volgt, dat men met S.-projectielen niet op de zelfde wijze kan inschieten als met T.-projectielen. Bij het inschieten met S.-projectielen wordt *de OH. (E.)* gezocht, waarbij evenveel SP. (+) als SP. (—) worden verkregen, uit het (+) vallen van een SP. mag men besluiten, dat *de baan* (+) is (baanschieten).

Bij het inschieten met T.-projectielen wordt *de T.* gezocht, waarbij evenveel SP. (+) als SP. (—) worden verkregen, uit het (+) vallen van een SP. mag men besluiten dat *de T.* te lang is. niet dat de baan (+) is (T. schieten).

Na baanschieten moet bij de gevonden OH. (E.) de T. worden gezocht, die de gewenschte SH. oplevert. Wordt niet dadelijk de gewenschte SH. verkregen, dan moet T.-correctie worden toegepast.

Na T.schieten moet bij de gevonden T. de OH. (E.) worden gezocht, die de gewenschte SH. oplevert. Wordt niet dadelijk de gewenschte SH. verkregen, dan moet OH. (E.) correctie worden toegepast. Gewoonlijk zal reeds bij het inschieten voldoende ervaring zijn opgedaan omtrent de te bezigen OH. (E.).

Bij GKT.-vuur moet rekening worden gehouden met het gewenschte interval bij het zoeken van de gegevens voor het uitwerkingsvuur.

HET UITWERKINGSVUUR.

Bij het uitwerkingsvuur rijst nu de vraag of verschillend gehandeld moet worden, al naar mate baanschieten of T.-schieten aan het uitwerkingsvuur is voorafgegaan; mag, indien bij een T.vuur de SH. bij het voortgezette vuur niet meer de gewenschte blijft, naar verkiezing OH.-(E.) correctie, dan wel T.-correctie worden toegepast? Welke van deze beide correcties verdient de voorkeur?

De oorzaken, waardoor, onder geheel gelijke omstandigheden, wat vuurmonden en bediening betreft, een goed geregeld vuur niet geregeld blijft, zijn:

- 1°. verandering in V_0 (vuil worden en terugkruipen der vuurmonden);
- 2°. verandering in luchtgewicht (thermometer, barometer, hygrometer);

3°. verandering in windinvloed.

ad 1°. Het verschil in springafstand der GKT. ten gevolge van verschil in V_0 bedraagt de helft van het drachtsverschil. (Zie J. J. BERKHOUT. Handleiding der Artillerie, blz. 312.)

ad 2°. Het verschil in springafstand der GKT. ten gevolge van verschil in luchtgewicht bedraagt $\frac{2}{3}$ van het drachtsverschil. (Zie de JOSSELIN DE JONG, Militaire Spectator 1907, blz. 348.)

ad 3°. Het verschil in springafstand der GKT. ten gevolge van wind in de schootsrichting is even groot als het daardoor veroorzaakte drachtsverschil. (Zie id. id.)

Uit ad 1° en ad 2° volgt, dat de verandering van V_0 en van luchtgewicht meer invloed heeft op de baan dan op den springafstand, ten gevolge hiervan blijft de SH. niet meer de gewenschte. Om weer tot de gewenschte SH. te geraken, is het derhalve beter door baan-correctie dan door T.-correctie daartoe te komen; de fout in springafstand, die na de aangebrachte baancorrectie aan het vuur blijft kleven, is dan nagenoeg de helft kleiner, dan wanneer de SH. door T.-correctie tot de gewenschte wordt teruggebracht. (Zie fig. 3, 4, 5 en 6.)

Uit ad 3° volgt, dat door verandering van windinvloed de SH. niet wordt gewijzigd, hierdoor zal dus in de batterij de verandering van windinvloed niet worden opgemerkt.

Door strooien zoekt men de gegevens, waarbij men, indien aanslagen van kogels en scherven zijn waar te nemen, deze het gunstigst ziet aanslaan, na baancorrectie zal men eerder weer tot die gegevens geraken dan na T.-correctie.

Is de baan vooraf nauwkeurig bepaald (bij GKT.-vuur zal dit zelden het geval zijn) en bestaat de zekerheid, dat het doel zich niet heeft verplaatst, dan zal men niet geneigd zijn de eens gevonden OH.(E.) los te laten. Indien uit het te klein of te groot worden van de SH. blijkt, dat het vuur niet meer goed geregeld is, dan zal, door het doen van contrôle-schoten moeten worden nagegaan, of de OH. (E.) nog de goede is. Blijkt dit het geval te zijn, dan moet de T. worden gewijzigd.

Bij het schieten bij moeilijke of zonder waarneming verdient de OH.-(E.)correctie ter regeling van de SH. de voorkeur, de fout in springafstand wordt hierdoor wel niet weggenomen, maar is toch kleiner dan die, welke na T.-correctie blijft bestaan, dientengevolge bestaat bij het strooien meer kans, dat het doel onder vuur is.

De OH.-(E.)correctie heeft ook nog het voordeel, dat zij kan worden toegepast, wanneer de projectielen met eene bepaalde T. reeds in de vuurmonden zijn gebracht.

Inschieten tegen eene inschietlijn in de lucht (kabelballon, met behulp van GKT.-T., indien het maske niet geschikt is voor hulpdoel, (dit geval wordt in de ontwerp-schietregels 1909 niet meer behandeld) tegen een maske als hulpdoel of tegen het doel zelf, moet met T.-pro-

jectielen geschieden en, zooals uit het voorgaande volgt, niet door baanschieten maar door T.-schieten.

In de nu vervallen schietregels 1904 en in het ontwerp-schietvoorschrift 1909 is bij het schieten tegen kabelballons het begrip T.-schieten reeds ingevoerd, zonder dat dit zoo wordt genoemd. Hier toch wordt de SH. door OH.-(E.)correctie geregeld.

Men zal tegen een kabelballon wel op de zelfde wijze moeten inschieten als tegen een denkbeeldig punt in de lucht. In de nu vervallen regels 1904 werden tegen een kabelballon grenzen van 200 M. bepaald en de SH. geregeld door OH.-(E.)correctie (*T.-schieten*); tegen een denkbeeldig punt in de lucht (§§ 83, 84 en 85, regels 1904) werden grenzen van 100 M. bepaald en moest de SH. worden geregeld door T.-correctie. Zou misschien in het feit, dat men in het laatste geval met T.-projectielen baan wilde schieten, de oorzaak te vinden zijn, dat dit vuur voor velen moeilijkheden opleverde?

Bij het inschieten met T.-projectielen tegen de kruin van een hulpdoel, neemt men nu maar aan, dat een SP. (—) bij een (—) baan behoort, terwijl een iets langere brandtijd misschien een SP. (+) zou hebben opgeleverd. (figⁿ. 7 a. en b.) Evenzoo kunnen (—) banen zoowel SP. (+) als SP. (—) opleveren. (figⁿ. 7 c en d.)

Wanneer wordt ingeschoten met T.-projectielen tegen den voet van een hulpdoel of tegen het doel zelf, dan gelden de zelfde bezwaren als bij het inschieten tegen de kruin van een hulpdoel, doch in iets mindere mate. Hierbij kunnen (+) banen zoowel SP. (+) als SP. (—) opleveren (figⁿ. 8 a en b.), maar (—) banen kunnen geen SP. (+) opleveren, omdat zij, vóórdat zij (+) zijn, aanslagen geven, die niet kunnen worden waargenomen. (fig. 8.)

In de Legerplaats bij Oldebroek gaf het inschieten met T.-projectielen tegen het doel (lage springpunten) schijnbaar geen aanleiding tot bezwaren. Schijnbaar, want men maakte daar altijd gebruik van de in dat terrein gemakkelijk waarneembare aanslagen, in vele gevallen was hierop het vuur gebaseerd.

Het inschieten met T.-projectielen *moet* echter worden toegepast, als het waarnemen van aanslagen niet mogelijk is. (Dras terrein, b.v. vóór de stelling van Amsterdam.) Zijn aanslagen waarneembaar, dan moet men baanschieten, zelfs al ziet men er slechts één van de vier; in de toelichting op de schietregels 1904, ad § 43 stond aangegeven, dat men, met lange kanonnen vurende op 3000 M. en aannemende, dat het (+) of (—) bij SH. van 0 tot 6 M. waarneembaar is, van de 4 schoten doorgaans hoogstens één waarneembaar SP. mag verwachten; op grooteren afstand en bij het vuur uit korte kanonnen zijn natuurlijk nog minder waarneembare SP. te verwachten; alleen ten koste van veel tijd en veel munitie is dan het inschieten met T.-projectielen mogelijk.

In alle gevallen, waarin met T.-projectielen moet worden ingeschoten, heeft men rekening te houden met de LS. der springpunten; de wijde grenzen kan men daarom op 200 M. stellen.

Bij het GKT.-vuur kan dan het uitwerkingsvuur beginnen met de gegevens van de (—) schoten, of wel met de gegevens, welke $2 \times \text{Par.C}_{50}$ minder zijn dan die der (+) en (—) schoten, c.q. na het verlagen (verhoogen) van de baan of het overbrengen van het vuur op het doel. Bij BG.-T.vuur begint het voortgezette vuur met de gegevens der (+) en (—) schoten, of met de gehalveerde gegevens van de grenschoten c.q. na het verlagen (verhoogen) van de baan of het overbrengen van het vuur op het doel.

Men voert, op deze wijze handelende, bij GKT.-vuur een I. van 100 M. in, dat niet voor alle gevallen het juiste zal zijn. Dit is echter evenmin bij het baanschieten het geval; door het aannemen van eene standvastige SH. van 5‰ wordt hierbij evenmin het meest gewenschte I. in alle gevallen verkregen. Evenals men *ter wille van de eenvoudigheid* bij het baanschieten eene standvastige SH. van 5‰ aanneemt, neme men bij het T.-schieten een standvastig I. van 100 M. aan.

Voor korte kanonnen is dit I. te groot, maar met deze vuurmonden zal men, door hunne groote HS. slechts ten koste van veel tijd en veel munitie met T.-projectielen kunnen inschieten, zoodat dit vermoedelijk weinig of niet zal voorkomen.

In de bestaande ontwerp-schietregels wordt alleen baanschieten behandeld.

Door bij het schieten met T.-projectielen parallel vooruit (terug) te gaan, wordt nu de BC. in den waan gebracht, dat hij de SP. vooruit (terug) brengt door vermeerdering (vermindering) van de OH. (E.), terwijl dit alleen geschiedt door vermeerdering (vermindering) van de T. en eene overeenkomstige vermeerdering (vermindering) van de OH. (E.) de SP. op de zelfde hoogte houdt. Een gevolg hiervan is, dat een BC. bij het schieten met T.-projectielen onbewust, door wijziging van de T. voor het regelen van de SH., de SP. verder weg of dichter bij brengt. Bij het schieten b.v. tegen naderende troepen haalt hij daardoor nu eens het SP. te ver terug en moet hij het doel inwachten, waardoor hij veel dooden tijd scheidt, dan weer haalt hij het SP. niet ver genoeg terug en loopt het doel onder het vuur door. Een gevolg hiervan is, dat hij, zelfs bij een regelmatig naderend doel, niet weet voor welk bedrag de OH. moet worden verminderd; nu eens blijkt dit te groot, dan weer te klein.

Bij het schieten met GKT. tegen bewegende doelen (tot 1000 M.) heeft men, bij eene gewenschte SH. van 3‰ , alleen SP. in de lucht te verwachten bij een goed geregeld vuur; ook dit schieten moet dus T.-schieten zijn.

Men verkrijgt dan de volgende voordeelen boven het baanschieten.

1°. Indien de BC. zich rekenschap heeft gegeven van de grootte van de sprongen waarmee hij vooruit (terug) moet, kan hij, onmiddellijk nadat de batterij is afgevuurd, de T. voor de volgende laag commandeeren, zoodat onmiddellijk met laden kan worden begonnen.

Eerst daarna gaat hij na, welke OH. hij, in verband met de waargenomen SH., moet commandeeren.

Bij baanschieten kan hij wel dadelijk de OH. commandeeren, maar hij moet de T. eerst in verband met de waargenomen SH. bepalen, zoodat niet onmiddellijk kan worden geladen.

2°. Hij weet, dat 100 M. OH. de SH. wijzigt met $100 \times$ tg. i. M., maar niet hoeveel de SH. gewijzigd wordt door 100 M. T.? Bij kanonnen van 8 cM. St. wordt hierdoor de SH. gewijzigd met $1 \times$ de gewenschte SH., bij kanonnen van 6 cM. met $2 \times$ de gewenschte SH., bij kanonnen van 7 cM. met $\frac{10}{6} \times$ de gewenschte SH., indien met de SH. werd geschoten, behorende bij het schootstafel-I. (resp. 100 M., 50 M. en 60 M.). Er wordt echter niet met het schootstafel-I. geschoten, maar met een I., dat bij eene SH. van 3‰ behoort. Op 1000 M. worden hier I. verkregen resp. van 90, 90 en 100 M. (tg. i. resp. 32‰ , 33‰ en 30‰).

3°. OH.-correctie ter regeling van de SH. heeft nagenoeg een $4 \times$ kleineren invloed op de ligging van het vuur dan eene overeenkomstige T.-correctie.

In fig. 9 is de verkregen SH. 1,5 M., de dichtst bij vallende kogels komen in B. op den grond; brengt men door OH.-(E.)correctie de SH. tot de gewenschte, dus het SP. van S naar S₁, dan komen de dichtst bij vallende kogels in A, dat is ± 10 M. verder op den grond, brengt men door T.-correctie de SH. tot de gewenschte dus het SP. van S naar S₂, dan komen de dichtst bij vallende kogels in C, dat is ± 40 M. dichter bij op den grond.

In fig. 10 is de verkregen SH. 6 M.; door OH.-(E.)correctie, van S naar S₂, vallen de dichtst bij vallende kogels ± 20 M. dichter bij, door T.-correctie, van S naar S₂, vallen zij ± 80 M. verder.

Vooraf omdat een BC. bij baanschieten niet begrijpt, hoeveel hij door T.-correctie het SP., of beter het vuur, verplaatst, is het beter OH.-correctie toe te passen, omdat deze van minder invloed is op ligging van het vuur.

4°. Bij T.-schieten kan men door OH.-correctie nog, nadat de projectielen zijn ingebracht, invloed op het vuur uitoefenen (bij een hoog SP. worden de kogels verder geworpen), bij baanschieten houdt men de baan vast, aan de T. is niet meer te veranderen.

5°. Fouten, die bij het baanschieten ontstaan, worden bij het T.-schieten vermeden.

Bij het schieten op afstanden tot 1000 M. is de bovenste helft van den spreidingskegel naar boven gericht, de kogels daarvan komen daardoor op vrij grooten afstand zeer verspreid neer. De BC. zal deze kogels niet waarnemen, maar wel de kogels van de onderste helft van den spreidingskegel, die veel dichter bij elkaar vallen.

Hij zal, als het doel nagenoeg in het midden van dien zichtbaren kogelbundel is gekomen, de geladen stukken doen afvuren en schiet dan met een (+) baan.

Bij den hollen spreidingskegel van de GKT. van 8 cM. Br. is dit zelfs bepaald noodig, omdat, als de baan door het doel gaat, juist ter plaatse, waar het doel zich bevindt, geen kogels vallen. (Eene tirailleurlinie is een ondiep doel, bijzaak is het treffen van ondersteuningstroepen en reserves; men vuurt tegen de tirailleurlinie, deze is het doel.)

Ook tengevolge van het groote I., dat bij eene SH. van $3\frac{0}{100}$ behoort, zal bij de kanonnen van 6 cM. en 7 cM., waarbij het gewenschte I. resp. 50 en 60 M. bedraagt, met een (+) baan moeten worden geschoten. (Zie fig. 11.) Baanschieten is ook daarom af te keuren.

In de figuren 12 tot en met 19 zijn de banen en spreidingskegels voorgesteld van het kanon van 8 cM. St. op den afstand van 1000 M. (tg. i. is genomen $30\frac{0}{100}$, in plaats van $32\frac{0}{100}$, zooals de schootstafel aangeeft om tot het gewenschte I. van 100 M. te komen, $\frac{3}{10,030} = 100$ M.)

In figⁿ. 12 en 13 is de baan goed (gaat door het doel D_1 , de BC., die baan schiet, vindt dit gewenscht), de T fout. (S_1 .)

De BC. doet een schot (S_1) en krijgt den indruk, dat het vuur te ver (—) is, hij wacht het doel in tot dit ergens in D_1 is gekomen en laat de geladen stukken afvuren. Hij ziet, dat het doel in den spreidingskegel is, gaat 200 M. parallel terug (naar S'_2), maar geeft, omdat de SH. te hoog was (hier $2 \times$ de gewenschte), 100 M. meer T. en brengt hierdoor het gemiddeld SP. van S'_2 in S_2 .

Het doel heeft in den tijd, noodig voor laden, richten, enz., een afstand van 200 M. afgelegd en is gekomen van D'_1 in D'_2 . Uit de figuren ziet men, dat het doel dus onder het vuur is doorgelopen en de volgende laag, alles over het doel zal brengen. *Baanschieten is in dit geval dus niet goed.*

Bij T.-schieten gaat de BC., nadat hij het doel heeft ingewacht en de geladen stukken heeft doen afvuren, 200 M. parallel terug naar S'_2 (fig. 13), de SH. was te hoog (hier ook $2 \times$ de gewenschte), hij geeft daarom 100 M. minder OH. en brengt hierdoor het gemiddelde SP. in S_2 . Het doel is weer als boven gekomen van D'_1 in D'_2 , *T.-schieten is in dit geval dus goed.*

Beter is nog de OH. dadelijk 100 M. te verminderen en met deze OH. het doel in te wachten tot D'_1 .¹⁾

In het geval van fig. 12, zal de BC. denken, dat sprongen van 200 M. te klein zijn en voor b.v. 300 of 400 M. teruggaan. Indien hij nu niets aan de T. behoeft te veranderen, zal hij na 1 schot tot de ervaring komen dat dit ver (—) is, hij moet nu het doel inwachten en scheidt dus veel dooden tijd. Heeft hij de T. nog bovendien moeten verkorten,

¹⁾ In de figuren is, wel is waar, alleen slechts het gemiddelde SP. S_2 geteekend en kan, dank zij de spreiding, nog wel een enkel schot uitwerking geven, maar dit neemt niet weg, dat het gemiddelde SP. in fig. 12 toch fout is gelegen, zoodat de uitwerking veel geringer zal zijn dan bij eene goede ligging van het gemiddelde SP. het geval zou zijn. Dit geldt ook voor de figⁿ. 14, 16 en 18.

dan heeft hij het vuur nog verder teruggehaald en komt tot de conclusie, dat een sprong van 300 M. veel te groot is, terwijl hij denkt, dat een sprong van 200 M. te klein is.

Wij hebben waargenomen, dat, schietende tegen eene regelmatig naderende sleepschiif (al zal een regelmatig naderend doel zich in de werkelijkheid niet voordoen, het is gemakkelijker tegen een regelmatig naderend doel met T.-projectielen te schieten, dan tegen een doel, dat onregelmatig nadert) de BC. dacht met sprongen van 200 M. terug te gaan, maar in werkelijkheid terug ging met sprongen, die varieerden van 1 OT tot 7 OT. (voor regeling van de SH. moest nu eens de T worden vermeerderd, dan weer verminderd). De verbazing was op zijn gezicht te lezen, als hij bij eene laag het doel moest inwachten en bij eene volgende laag tot de conclusie kwam, dat hij veel te ver schoot en er van inwachten geen sprake was, terwijl hij meende met een zelfde bedrag teruggegaan te zijn.

Ervaren BC. zouden begrijpen, waarin de fout schuilt, voor onze weinig ervaren BC. verdient m.i. T.-schieten de voorkeur omdat zich hierbij dergelijke fouten niet voordoen.

In fig. 14 (T. goed, baan te ver), 16 (T. te kort, baan te ver) en 18 (T. te lang, baan te ver) ziet men, dat de BC., als hij het springpunt S_1 verkrijgt, de geladen stukken zal doen afvuren. Hij gaat 200 M. parallel terug naar S'_2 , maar geeft zooveel T. meer, als noodig is om de gewenschte SH. te verkrijgen, en brengt daardoor het gemiddeld SH. van S'_2 in S_2 .

Het doel heeft zich weer 200 M. verplaatst en is van D_1 in D_2 gekomen en is dus weer *onder het vuur doorgelopen. Baanschieten is in deze gevallen dus niet goed.*

In de overeenkomstige figuren 15, 17 en 19 ziet men, dat bij T.-schieten de SP. door OH.-correctie van S'_2 in S_2 worden gebracht, en men de doelen van D_1 in D_2 heeft gekregen, *zoodat T.-schieten in deze gevallen goed is.*

In het algemeen kan men zeggen, dat een BC. bij baanschieten het vuur verder terughaalt, dan hij denkt te doen, als hij voor het verkrijgen van de gewenschte SH. de T. moet verminderen en omgekeerd het vuur niet zoover terughaalt, als hij denkt te doen, wanneer hij de T. moet vermeerderen voor het zelfde doel.

Een gevolg hiervan is, dat hij niet weet, hoe groot de sprongen moeten zijn, waarmee hij terug (vooruit) moet gaan.

Bij het schieten tegen bewegende doelen op groote afstanden, (groot flankementsvuur) moet men inschieten met GKT. met schokbuisstelling, omdat het inschieten met GKT.-T. hierbij te veel tijd vordert.

A. KOOIMAN.

1ste Luitenant der Artillerie.

Januari 1909.

Het Duitsche Exerцитiereglement voor de Cavalerie (D. C. R. 1909.)

Règlement sur les exercices de la cavalerie allemande du 3 avril 1909.
Traduit de l'allemand par le général P. SILVESTRE. Paris-Nancy, 1909.
BERGER-LEVRAULT ET CIE.

Voor de aanhangers van het beginsel: »het oorlogsdoel moet de vredesopleiding en -oefening beheerschen«, beteekent de invoering van bovengenoemd reglement eene belangrijke schrede voorwaarts.

Het valt niet te ontkennen, dat zich daarmede het vroeger zoo starre Duitsche regiment plaatst naast de Fransche, Belgische en Nederlandsche cavaleriereglementen — het laatste nog slechts in ontwerp —, welke alle van eene moderne opvatting getuigen.

In dezen gedachtengang vormde het thans vervangen reglement van 1895 den overgang van de dagen van den ouderwetschen »Drill« (Regl. 1886) tot die der »kriegsmässige« opleiding. (Regl. 1909.)

Overigens zij hen, die wel eens beweerden, dat onze reglementen en voorschriften vaak eene maar al te getrouwe afspiegeling vormden van de Duitsche, voorgehouden, dat thans èn het Nederlandsche Veldienstvoorschrift èn het Nederlandsche cavaleriereglement, zoo dan niet de voorbeelden, dan toch de voorgangers waren van de Duitsche gelijknamige boekjes.

Elk zuiver formeel voorschrift is thans uit het D. C. R. 1909 verdwenen (deel IV natuurlijk uitgezonderd), zoodat men niet meer klagen kan, dat de man te velde zaken vergeten moet, die hem in vreedestijd worden geleerd. (Zie ook P. 4, alinea 2.)

Toch bleef in het D. C. R. 1909 nog één beginsel uit den oud-Pruisischen tijd (Regl. 1727) bewaard, een goed beginsel echter, eene leuze, die *elke* cavalerie in haar standaard voeren moet: Geen eskadron zal, onder welke omstandigheden ook, den aanval mogen afwachten, doch altijd het eerst moeten attakeeren«. (P. 12, laatste alinea.)

Daardoor besluit de inleiding van een reglement, dat evenals de Duitsche F. O. met een krachtigen offensieven geest is beziel, te recht met een »Drauf auf den feindlichen Reitern«.

Komen wij nu tot eene nadere, hoewel geenszins gedetailleerde of

volledige behandeling van indeeling en inhoud van het reglement, dan trekt het onmiddellijk de aandacht, dat, ofschoon de indeeling van het D. C. R. '95 vrijwel onveranderd bleef, de »*africhting te paard*«, als *deel 1*, vooraan werd geplaatst.

Ook hierdoor werd in het nieuwe reglement weder een goed cavaleristisch beginsel openlijk gehuldigd.

Wel wordt het groote gewicht van het »gevecht te voet« ruiterslijk erkend, maar de opleiding tot cavalerist blijft toch nummer één. Blijkbaar is de gedachte, die bij de samenstelling van het D. C. R. 1909 voorzat: »in de eerste plaats moeten wij ruiters blijven«. (Zie ook P. 12, alinea 2.) De samenstellers hebben met twee belangrijke invloeden, welke sedert 1895 scherper op den voorgrond traden, rekening gehouden, n.l. met de vooruitschrijdende wapentechniek, die der ruitersrij nieuwe eischen voor den aanval op vurende troepen stelde, en met de oorlogservaringen, die inmiddels ten opzichte van het gevecht te voet was verkregen.

Het lag dus voor de hand, dat, waar schrappen en vereenvoudigen tóch reeds als leuze was vooropgesteld, in het D. C. R. 1909 allereerst *die* vormen en bewegingen achterwege bleven, welke in moeilijk terrein en voor den vijand, in stede van eenvoudig, kunstmatig waren, zoo o.a. de halfcolonne en de zwenkingen van 45° en '35°.

Een Duitsch beoordeelaar van het nieuwe reglement drukt het vrij plastisch uit door te spreken, van »diese letzten Schnörkel aus unserer Rokokozeit«.

Van »abgeschwenkte« formaties als de »abgeschwenkte Regiments- en Eskadronscolonnen, met hunne overtalrijke en tijdroovende ontwikkelingen en overgangen wil het Reglement 1909 niet weten. Natuurlijk kunnen zij ontstaan door zijwaartsche beweging der colonnes (P. 136), of door het formeeren van de geheele linie naar de flank, (P. 148), en zij het ook slechts voor kleine zijwaartsche verplaatsingen of als oefeningsmiddel, b.v. voor het tempo-rijden, toepassing vinden.

Te recht ook is in het exercitiereglement van een Wapen, dat in zooveel verschillende takken van dienst moet worden opgeleid, naar vereenvoudiging gestreefd; zoo is, om een ander voorbeeld te noemen, overal, waar figuren zijn aangebracht, eene beschrijving van de daarin voorgestelde formatie achterwege gebleven.

Tot eene radicale vereenvoudiging van het *exerceeren*, kon het *Duitsche* reglement echter nog niet komen.

Wel verviel het *exerceeren* in divisieverband, doch tot en met de brigade blijft het nog mogelijk, terwijl o.i. feitelijk de exercitie in het eskadron de grens had moeten vormen.

Naar onze meening toch, dient bij de grootere afdeelingen, samengesteld uit meerdere tactische eenheden (eskadrons), de *dispositie over*, in de plaats van de *exercitie met* de eenheden te treden.

Daarmede is echter geenszins gezegd, dat het D. C. R. 1909 niet in vele andere opzichten op waarlijk radicale wijze begripen

voorstaat, welke nog tot voor korten tijd werden veroordeeld, althans geen erkenning vonden.

Erkend wordt thans, dat de exercitie-opleiding in *hoofdszaak* in het eskadron moet geschieden en dat eene zorgvuldige, individueele oefening van man en paard den grondslag voor de gezamenlijke opleiding moeten vormen. (P. 51.)

Onder *alle* omstandigheden en in *elk* terrein moet het eskadron alle reglementaire bewegingen vast en snel kunnen uitvoeren en steeds — óók in opgeloste orde — in de hand van zijn commandant blijven. (P. 60.)

In het voorbijgaan zij aangestipt — want eene vergelijking met het O. C. R. ligt thans nog niet op onzen weg, — dat de aanval van het eskadron op infanterie, artillerie en mitrailleurs uit het D. C. R. 1909 evenals in het O. C. R. 1908 op één gelid met meer of minder tusschenruimte plaats heeft, eene formatie, welke tegenover deze doelen reeds sedert eenige jaren proefondervindelijk zeer bruikbaar bleek. (P. 70, 98, 113 en 176.)

Bij alle aanvallen op infanterie geldt als beginsel, dat *geen enkel* deel daarvan onaangevallen blijven mag (P. 440.)

De zelfde juiste beginselen, die in de hiervoor genoemde reglementen, voor wat betreft opmarsch, afbreken en overgangen, werden voorgestaan, gelden thans ook in het D. C. R. 1909:

1°. De opmarsch geschiedt langs den kortsten weg.

2°. Bij ontwikkeling (opmarsch) is steeds haast, bij afbreken en bij overgangen niet.

De opmarschen (en *éventail*) geschieden dus steeds door het verdubbelen van den gang of door het uitstrekken van den galop; het is onlogisch en strijdig met het *élan*, dat den aanval moet kenmerken, om de hoofdeskadrons in draf te laten overgaan. (P. 40—46.)

De regimentscommandant werkt onmiddellijk in op de afdeelingen aan het hoofd. Geldt het, ruimte in 's vijands richting te winnen, dan wordt door deze de gang versneld, moet ruimte gespaard worden, dan doet hij den gang verkorten; hierbij geldt als beginsel: »eerst directie, dan formatie«.

Als belangrijke punten brengen wij verder nog op den voorgrond:

1. Voortdurende opmerkzaamheid op de aanvoorders, derhalve het beginsel »*Suivre le chef*«. (Zie ook P. 11 en 26.)

2. Een (matig) gebruik der teekens, welke door de pelotonscommandanten herhaald moeten worden. (P. 26.)

3. Het draftempo is verlangzaamd van 300 op 275 passen per minuut. (P. 28.)

4. Lichtrijden is regel — doorzitten moet gecommandeerd worden. (P. 28, laatste alinea.)

O tempora, o mores! »Lichtrijden« regel bij de exercitie! Wie onzer had in zijn jongen luitenantstijd kunnen denken, dat zóó iets nog eens in de reglementen zou worden *bepaald*; ja, de tijden zijn wèl veranderd.

Opvallend is ook, dat bij de gansche opleiding te paard oogen-

schijnlijk aan de vroeger zoo gewichtige zijwaartsche richting geenerlei waarde wordt gehecht, doch men bedenke, dat de afstanden van het 1ste gelid tot de pelotonscommandanten en van het 2° gelid tot het eerste hiervoor voldoende waarborgen geven; daarnaast wordt de nadruk gelegd op richting op den voorman en op de opstelling der paarden recht in het gelid. (P. 33 en 34.)

Ook bij de Opleiding te voet, deel II, heerscht een streven naar vereenvoudiging.

Hoofddoel: den ruiter voor te bereiden tot »het gevecht te voet«. (P. 237, alinea 2.)

Exerceermarsch en looppas verloren hun stramheid, de noodelooze parade-achtige handgrepen met sabel en karabijn verdwenen, de formaties werden beperkt tot de linie (voor het aantreden), de gesloten colonnes met pelotons, de groepen (marsch-) colonnes; zwenkingen met pelotons vervielen. (§ 271 vgg.)

Resultaat — tijdbesparing bij de opleiding; dadelijk kan met de tijdroovende, doch uiterst gewichtige schietopleiding worden begonnen. (P. 306.) Zeer te recht berust de opleiding der afgezeten ruiters in het tirailleurgevecht op die der infanterie, derhalve op die der vaklieden.

De vroegere bindende bepalingen omtrent de mate, waarin eene tirailleurlinie zich mocht verspreiden, maakten plaats voor de volkomen vrijheid, welke gelaten werd aan de aanvoerders der commando- en vuureenheden bij het voetgevecht, n.l. aan de pelotonscommandanten, die thans de tusschenruimten der tirailleurs naar het gevechtsdoel, de beschikbare ruimte, den afstand tot den vijand en het terrein kunnen regelen. (P. 321.)

Men zag evenwel zeer goed in, dat cavalerie aan het vuurgevecht onmogelijk den tijd kan besteden, welke infanterie daaraan wijdt, dat bij haar van een dagenlang hardnekkig worstelen om het vuuroverwicht geen sprake kan zijn (P. 456). Cavalerie moet zoowel te voet als te paard naar eene snelle beslissing streven.

Deel III brengt der cavalerie eene gevechtsleer; daarmede is de kring, welke de reglementen der drie hoofdwapens vormen, gesloten; er bestaat thans, al is zij in 3 reglementen ondergebracht — ééne gevechtsleer, die ons de officieele (Duitsche) opvatting schenkt omtrent het tactisch gebruik en de samenwerking der Wapens.

Als nieuwe hoofdstukken prijken in deel III: de opmarsch tot het gevecht (vergelijk de Infanterie- en Artillerie-exercitiereglementen), het gevecht tegen de mitrailleurs, wijze van aanvallen te voet, vuuroverval, afbreken van het gevecht en terugtocht, gevechtstaak der legeren divisie-cavalerie. De in D. C. R. '95 voorkomende hoofdstukken over het gevecht der commando-eenheden, het samentreffen, handgemeen en nahuwen, vervolgen en verzamelen vervielen, daar zij reeds in deel I: aanval van het eskadron, het regiment en de brigade werden behandeld.

Hiermede neemt ons overzicht, van eene der belangrijkste verschijningen op het gebied der moderne reglementen een einde. Op de details konden wij hier niet ingaan, vele stipten wij in het voorbijgaan even aan; wij kunnen den lezer aan de hand van deze inleiding eene nauwkeurige bestudeering van het D. C. R. '09 zeer aanbevelen. Met ons zal hij dan ongetwijfeld den indruk verkrijgen, dat het veel nieuws en tevens veel *goeds* bevat.

Wel merkwaardig is, dat diensondanks en niettegenstaande deel III vooral groote uitbreiding door de Gevechtsleer onderging, het aantal bladzijden van D. C. R. '09, 8 minder bedraagt dan van D. C. R. '95. Bij vermindering der hoeveelheid, steeg dus de hoedanigheid.

Eene bespreking van het o.i. onbelangrijke deel IV ligt niet in onze bedoeling.

H. v. D.

De nieuwe(?) Schietmethode.

In den laatsten tijd gaan er meer en meer stemmen op tegen de nieuwe(?) schietmethode en, waar er onder die stemmen ook van hoogst kundige officieren worden aangetroffen, daar vreest ondergeteekende, dat men nog langer zal aarzelen het Ontwerp S. V. I. in te voeren, of wel dat een geheel nieuw Schietvoorschrift het licht zal zien.

Wat de tegenstanders thans tegen het bestaande Ontwerp S. V. I. kunnen hebben, is mij echter niet recht duidelijk en ik wil daarom de hoofdverschillen eens nader in het licht stellen, zonder daarbij in beschouwingen te treden over de physische en psychische factoren, waarover men het toch niet spoedig eens wordt, en tevens met terzijdestelling van punten van ondergeschikt belang.

De strijd, tusschen voor- en tegenstanders der in beproefing zijnde schietmethode, loopt dan hoofdzakelijk over den »samengestellten juist-snellen aanslag« en de invoering der tijdopname bij het schieten.

Ten aanzien van die beide punten hoop ik te kunnen aantonen, dat de z.g. nieuwe(?) schietmethode — zij het ook met andere woorden en eenige wijzigingen — de zelfde is, als die van vroeger.

Vooreerst dan komt het mij voor, dat uitdrukkingen, als »samengestelde juist-snelle aanslag oefeningen«, »automatische aanslag, enz.«, voor hen, die zich niet volkomen ingedacht hebben in hetgeen het Ontwerp S. V. I. feitelijk wil, allicht aanleiding geven, dat de z.g. tegenstanders met klem blijven volhouden, dat men, bij een korten oefeningstijd, de oefeningen juist niet samengesteld moet maken en dat er van het aanleeren van een automatischen aanslag geen sprake kan zijn. Echter niet alleen deze, maar ook meer doordenkende tegenstanders oordeelen, meen ik, een weinig oppervlakkig en verliezen uit het oog, dat men vroeger vrijwel het zelfde heeft verlangd.

In het oude »Voorschrift, betreffende de Wapenen en Schietoefeningen«, van 1901, leest men toch in punt 73: »Ter verkrijging van de noodige spierkracht, om *het geweer in alle houdingen vlug in den aanslag te brengen*« enz.

en in punt 80: »Bij deze *samengestelde bewegingen* moet de onderwijzer toezien, dat *het geweer in het richtvlak nagenoeg horizontaal omhoog en dat de tromp niet boven de richtlijn gebracht wordt*«.

In punt 80 werd dus ook al over »*samengestelde bewegingen*« gesproken, doch toen gingen geen stemmen op om te betoogen, dat zulks minder wenschelijk werd geacht.

Men ging zelfs nog verder door te verlangen, dat het geweer zoo min mogelijk uit den aanslag werd gebracht, hetgeen blijkt uit het

vervallen punt 123 van R. I. I (1901), waarin o. m. het volgende vermeld staat: »Deze bedrevenheid zal, door voortgezet oefenen, waarbij *het geweer niet meer dan noodig is uit den aanslag* behoeft gebracht te worden« enz.

Voorts werd steeds een sergeant van de Normaal-Schietschool als voorbeeld gesteld, die, in ééne minuut, een ongelooflijk aantal goed gerichte schoten kon afgeven en dus den »samengestellten juist-snellen aanslag« vrijwel tot volkomenheid had gebracht.

In tijdschriften, enz. moge men van »automatischen aanslag« en »samengestellten juist-snellen aanslag« spreken, doch men vermijde die uitdrukkingen in reglementen en voorschriften en bedoele hierin onder *den aanslag* steeds eene zeer goed uitgevoerde schietbeweging. Wordt de beweging minder goed gedaan, dan merke de onderwijzer zulks op, door woorden als »slecht«, »minder goed«, enz. en zij daarbij indachtig dat, al streeft een ieder naar het goed uitvoeren van den aanslag, toch slechts weinigen dit zullen bereiken, evenals zulks vroeger door slechts enkele schutters verkregen werd. Verlangt men, dat het gros der manschappen, zoomede het kader, na eenigen tijd den aanslag zéér goed zullen uitvoeren, dan zal men zeer bedrogen uitkomen, want slechts weinig menschen hebben den aangeboren aanleg om een uitstekend schutter te worden.

Dat men zulks vroeger ook inzag, blijkt uit de lage eischen, die men aan het »snelvuur« stelde, n.l. van een onbepaald aantal schoten, in ééne minuut, slechts 8 treffers in de schijf en daarvan 6 in den f.r.

Ook in het bestaande Ontwerp zijn die eischen niet hoog gesteld en is er voor een behoorlijk narichten voldoende tijd gelaten, daar men zelfs voor S. S. 2° klasse, bij een meer patronenvuur met exercitiepatronen (gedurende ééne minuut in elk der drie houdingen), slechts 45 aanslagen behoeft te maken en zulks nog wel zonder de bajonet op, terwijl de eisch vroeger voor allen was *minstens 12 gerichte* schijn-schoten in ééne minuut (in staande en knielende houding), waarbij de bajonet op het geweer was geplaatst.

Dat het groot aantal kogelaanslagen, kort vóór de eigen tirailleurlinie, in de Legerplaats bij Harskamp, aan de nieuwe (?) schietmethode moet toegeschreven worden, valt verder zeer sterk te betwijfelen, want ook vroeger kwamen die kogelaanslagen in belangrijke mate voor. Elken C. C^t. geef ik echter in ernstige overweging er niet te veel op te rekenen, dat de nieuwe geweren naar behooren zijn ingeschoten, doch zulks aan een ernstig onderzoek te onderwerpen, waarbij het dan zal blijken, dat het gros der geweren, in meerdere of mindere mate, links draagt en enkele zelfs zóó laag, dat de schoten reeds op 50 M. $\pm 1\frac{1}{2}$ dM. te laag vallen. Daar bij het gevechtsschieten de bajonet bovendien op het geweer wordt geplaatst, waardoor een nog grootere neerslaghoek wordt verkregen, zoo is het niet te verwonderen, dat, vooral in liggende houding en mikkende op den onderkant van

het doel, bij gebruikmaking van standvizier en het vizier van 400 M., vele kogelaanslagen, nabij de vurende afdeling, verkregen zullen worden. Zulks ligt dus niet aan den aanslag, maar aan de geweren.

In hooge mate zou het derhalve aanbeveling verdienen de geweren met bajonet te doen inschieten en alle schietoefeningen, zeker van 400 M. en daarbeneden, steeds met de bajonet op te houden, want op die afstanden zal het schieten met opgeplante bajonet wel het normale geval zijn en moet de man dan vooral zijn geweer nauwkeurig weten te gebruiken.

Ook het maken van een goeden aanslag met en zonder bajonet is, in onzen korten oefeningstijd, niet te leeren, aangezien de bajonet het zwaartepunt te veel verplaatst.

Wat voorts de tijdopname bij het schieten betreft, bestaat hier-
tegen m. i. niet het minste bezwaar, doch geeft deze juist een goed middel voor de beoordeeling der verschillende schutters. De overgangsvoorwaarden der schoolschietoefeningen immers vervallen zijnde, doet het er niets toe, of de tijd al of niet in rekening wordt gebracht, doch verkrijgt de C. C^t. door de tijdopname een beter overzicht over de schietvaardigheid zijner schutters. Indien er dus C. C^a. zijn, die aan den tijd bij het schot geen of weinig waarde hechten, dan laten zij eventueel voor het overzicht, dat door hen verlangd wordt, in de schietstaten tevens de trefcijfers totaliseeren en beoordeelen hiernaar alleen hunne schutters, want ook in eene ruimere opvatting van het houden der schietoefeningen, en dus ook van de aantekeningen daarvan, geeft het Ontwerp den C. C^t. de noodige bevoegdheid, daar de oefeningstabellen B en C slechts als leidraad dienen en dus niet geheel of gedeeltelijk opgevolgd behoeven te worden.

Min of meer had het op tijd schieten ook vroeger plaats, daar steeds »Zet-af« werd gecommandeerd, indien de man, naar het oordeel van den onderwijzer, te lang narichtte, en waren vele C. C^a. toen in het verleenen van tijd voor narichten lang niet toegevend.

De tijd werd echter niet opgenomen; intusschen komt mij dit toch hoogst gewenscht voor om een goed oordeel te vormen, of de schutters goede baan- dan wel goede oorlogsschutters zijn.

Waar nu in S. V. I. '08 het narichten in eere is hersteld, daar hangt het alleen van den C. C^t. of van den onderwijzer af, wat onder kort of lang narichten verstaan dient te worden, en dat is m. i. minder gewenscht.

Om hierin eenheid te brengen, zou de Normaal-Schietsschool wellicht eene tabel kunnen samenstellen, waarin aangegeven staat, welke tijden men aan goede, aan middelmatige en aan slechte schutters — ruim gemeten — voor de verschillende afstanden stellen mag.

De daartoe noodige gegevens zouden zeer gemakkelijk uit de schietstaten der laatste jaren geput kunnen worden.

Ten overvloede zij opgemerkt, dat het op tijd schieten niets nieuws is en zulks mede in het oude »Voorschrift betreffende de Wapenen

en Schietoefeningen« een der punten van de te doorloopen leerstof uitmaakte. Immers werd toen ook op onverwachts te voorschijn komende kopschijven geschoten en in het algemeen voor onverwachts te voorschijn komende schijven 5" richttijd gelaten (zie punt 120 van bedoeld Voorschrift), waarbij het bepalen van afstanden echter geheel buiten beschouwing bleef.

Het opnemen van den tijd moet evenwel niet storend op den schutter werken en heeft bij mijne compagnie dan ook steeds op de volgende wijze plaats.

Zonder het commando »Aan« of een teeken af te wachten, brengt de man zijn geweer in den aanslag en schiet. Achter hem staat een persoon, die, zoodra het geweer van den schutter in den aanslag wordt gebracht, den halve-secunde-slinger loslaat en telt hoeveel slingeringen er verlopen tot op het moment, dat het schot afgaat. Met het opsteken van één of meer vingers wordt het aantal slingeringen geseind, aan dengene, die met het houden der aantekeningen is belast. Gaat men op deze wijze te werk, dan zal niemand zich over zenuwachtig maken beklagen.

Alles samenvattende, komt het mij voor, dat het eenige practische verschil tusschen de beide schietmethodes hierin bestaat, dat vroeger het op tijd schieten tot de uitzonderingen behoorde, terwijl men thans reeds dadelijk den man met een kort narichten vertrouwd tracht te maken, om hem tot een goed oorlogsschutter te bekwamen, en verder, dat men den tijd opneemt.

Het streven moge derhalve zijn, dat men van kader en manschappen verlangt, dat zij den »samengestelden juist-snellen aanslag«, zoodmede een zoo kort mogelijk narichten, zullen uitvoeren, doch overdreven eischen mogen daarbij niet gesteld worden, evenmin als zulks bij hunne overige practische opleiding gevergd wordt.

Het juiste moet steeds gaan vóór het snelle.

Onder verwijzing naar het N. I.-leger, waar reeds lang de nieuwe (?) schietmethode is ingevoerd en zéér goed voldoet, zij de wensch uitgesproken, dat men ook in ons land eindelijk de knoop eens moge doorhakken, zoodat wij van verdere »Ontwerpen« van de nieuwe (?) schietmethode verstoken mogen blijven en het Ontwerp S. V. I. '08 als definitief Voorschrift erlangen.

's Bosch, '09.

J. VETHAKE,
Kapⁿ.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Amerika (Vereenigde Staten van Noord-): Recruteeringsstatistiek en legersterkte voor 1907/8, B. d. I. P., N°. 607. De militaire opleiding, Int. Rev., Aug. Paardentransporten. Troepenbeheer. Tehuis voor oudstrijders, M. Woch., N°. 108. Khaki-uniformen. Versterkingen, M. Woch., N°. 109.

Argentinië: Nieuw voorschrift op den inwendigen dienst, M. Woch., N°. 115.

België: Proeven met machinegeweren, Int. Rev., Aug. Lichte veldhouwitsers. Het eerste bestuurbare luchtschip. Kosten voor de bewapening van Antwerpen, Jahrb. A. u. M., Sept.

Bulgarije: Vorming der offⁿ. v. d. Gen. Staf. Stages, B. d. I. P., N°. 607. Reorganisatie der verkeerstroepen. Oprichting van eene mitrailleurafdeeling bij ieder der infanterieregimenten, Int. Rev., Mei. Vorming van grensbewakingscompagnieën. Afschaffing der oppassers van officieren, Int. Rev., Juni. Gebrek aan veldgeschut van 7,5 cM. Jahrb. A. u. M., Sept.

Denemarken: De nationale verdediging. Versterkingen. Hooge bevelvoering, Rev. mil., Sept. Sectie wielrijders, gewapend met geweermitrailleurs, B. d. I. P., N°. 607. Schietvereenigingen, M. Woch., N°. 111. Luitenant-Generaal BAHNSON, M. Woch., N°. 116. De bevestiging van Kopenhagen, Jahrb. A. u. M., Sept.

Duitschland: Nieuwe vestingwerken. Telling van automobielen. Nieuwe cav^{ie}.-karabijn. Bruineeren van metalen tuigdeelen, Mitt., N°s. 8/9. Wedstrijd voor automobielen voor zwaar gewicht in 1909. De technische militaire academie te Berlijn. De luchtvaart in Duitschland. Nieuwe officierstractementen en -pensioenen. Herstellingsoord voor offⁿ. te Falkenstein. Nieuwe instructie op de veldversterking. (Bedeckingsvoorschrift) ten gebruike der voetartillerie. Lichtgevende vuurpijl. Garnizoensverandering. Cav^{ie}.-oefeningsreizen. (Zie ook: B. d. I. P., N°. 607.) De cav^{ie}.-manoeuvres afgelast in Posen en Beieren. Wijziging in de hooge bevelvoering, Rev. mil., Sept. Onderwijs aan candidaten voor burgerlijke betrekkingen, B. d. I. P., N°. 607. De recruteering van het Deutsche leger. Het nieuwe brugmaterieel der Deutsche cav^{ie}. De nieuwe cav^{ie}.-karabijn. Deutsche vlootbouw, Int. Rev., Aug. Motorkoelwagens, B. f. K., N°. 8. Oordeel over de bewapening van het Nassau-type. Motorrijwielen en automobielen. Indeling van zware artillerie bij de Keizermanoeuvres in 1909. Schietproeven op kabelballons. Nieuwe schaarvormige verrekijker, Jahrb. A. u. M., Sept. Het commandeeren van divisiecommandanten en stafofficieren der veldartillerie voor de schietschool der vestingartillerie. Een leidraad voor bagagetreinen, munitiecolonnes en treinen, Int. Rev., Mei. De oefeningen van

dit jaar, voor de manschappen met groot verlof, Int. Rev., Juni.

Engeland: Nieuw velddienstvoorschrift, Streffleur., N°. 8. Herfstmanoeuvres. Hooge bevelvoering. Organisatie v. d. reserve v. h. territoriale leger, Rev. mil., Sept. Overgang naar de reserve. Munitie-uitrusting der mitrailleurs, B. d. l. P., N°. 607. Prijzen van paarden. Proeven met rolschoenen. Tractementen van hogere officieren, M. Woch., N°. 109. Exercitie-veldgeschut, Jahrb. A. u. M., Sept. Motorwagens ten dienste der landsverdediging, Int. Rev., Mei.

Frankrijk: Helmen van chroomstaal voor de artillerie. Vermindering van den door den man te dragen munitievoorraad tot 88 patronen en vermeerdering van dien op den bat^{ns}-patrooncaisson. Motorrijwielen voor gebruik in het leger. Oefening van het telegraafpersoneel. Dienst in vestingen. Keukenwagens, Mitt., Nos. 8/9. Mitrailleursectiën. Recruteeringsstatistiek 1908, B. d. l. P., N°. 607. De legermanoeuvres. De besluiten van den oppersten marineraad. Ophelderings- en berichtendienst in het leger, Int. Rev., Aug. Verlof. Indeeling van broeders. Vergoeding voor wielrijders. Lengteverhoudingen. Het onder dak brengen van officieren op de oefeningsterreinen. Artillerie bij herfstoefeningen. Paarden voor reserve-officieren, M. Woch., N°. 107. Gezondheidstoestand, M. Woch., N°. 108. Huurpaarden. Opperste kriegsraad. Overgang van reserve-officieren naar het vreemdenlegioen. Contingent voor 1908 in de koloniën. Onderscheidingsteekenen. Oefeningen in onbekend terrein. Oefeningskamp Sissonne, M. Woch., N°. 110. Generale stafdienst. Vleeschwagens. Hoogere Krijgsschool. Sterfte in het leger. Adspirant-reserve-officieren. Afkeuring, M. Woch., N°. 111. Pekel-vleesch. Lazarets op oefeningsterreinen. Stormladder, M. Woch., N°. 113. De nieuwe opperbevelhebber Generaal FRÉMEAU. Reorganisatie der militaire muziekkorpsen, M. Woch., N°. 114. Sectiecommandanten. Langdurige verbindtenis en reëngagementen. Standbeeld voor Maarschalk MAC MAHON. Reorganisatie der artillerie. Hoogere Krijgsschool. Luchtschepen. St. Cyr. Gebrek aan artillerie-officieren, M. Woch., N°. 116. Het capitulantenvraagstuk bij de cavalerie, Int. Rev., Mei. Veldkeukens bij de Alpenmanoeuvres. Nieuwe uitrusting, B. f. K., N°. 8. Constructie der handgranaten. Ongeval door eene observatieladder. Generaalsbenoemingen. Pensioenen. Formatie van mitrailleur-afdeelingen. Grootere cavalerieoefeningen. De militaire rechtspraak in den Senaat. Marinebudget, Jahrb. A. u. M., Sept.

Japan: Machinegeweren, Mitt., Nos. 8/9. Draadlooze telegrafie, M. Woch., N°. 115.

Italië: Bestelling van 140 mM. veldhouwitsers. Luchtschepen. Instructie cursus voor inf^{te}-pionieren en de centrale inf^{te}-schietschool. Geodesie- en topografiecursus voor art^{ie}-offⁿ. Geodesie cursussen. Voorschrift voor het overbruggen van smalle wateren. Postduiven. Cav^{ie}-pioniers. Schietschoolcursussen voor veld- en bergartillerie. Aëronautische cursus voor subalterne genieoffⁿ. Cursus voor heliografisten bij de bergtroepen. Ontwerp-reorganisatie van het leger, Mitt., Nos. 8/9. Bericht der enquête-commissie over aanschaffing van paarden en het bezigen van mechanische trekkracht in het leger. Radio-telegrafische stations aan de oostgrèns. Machinegeweerafdeelingen.

Buitengewoon marinecrediet, *Streffleur.*, N°. 8. Wijzigingen in de legerorganisatie. Oproeping der reservisten in 1909/10. Wijziging in de hooge bevelvoering. Wedstrijd (wetenschappelijk-militaire) voor subalterne offⁿ., *Rev. mil.*, Sept. Vorming van nieuwe afdeelingen. Bevordering tot den kapiteinsrang. Spoorwegcursussen, B. d. I. P., N°. 607. De remonteering, *Int. Rev.*, Aug. Luchtscheepvaart. Belegerings-schiet-oefening. Buitengewone prestatie, *M. Woch.*, N°. 109. Indeeling van geschut bij de manoeuvres, *Jahrb. A. u. M.*, Sept., De vorming van eene vliegende divisie. Aanschrijving van den M. v. O. tegen voorpraak en verzoekschriften, *Int. Rev.*, Juni.

Noorwegen: Verlichting der bepakking voor onderoffⁿ., B. d. I. P., N°. 607. Verbetering van het snelvuur-veldgeschut, *Jahrb. A. u. M.*, Sept.

Oostenrijk-Hongarije: Cursussen met het nieuwe veldmaterieel. Nieuwe kogel tot het bepalen der afstanden. Veldkeukens. Luchtvaart, B. d. I. P., N°. 607. De Keizermanoeuvres voor 1909. De uitbreiding der vloot, *Int. Rev.*, Aug. Buitengewone prestatie, *M. Woch.*, N°. 107. Korpsofficiersscholen. Hongaarsch vrijwillig motorkorps. Verpleging bij Keizermanoeuvres. Afdanking. Verkenningsoefeningen, *M. Woch.*, N°. 108. Nieuw exercitiereglement voor de veldartillerie. Ontslag van manschappen, die hun diensttijd volbracht hebben uit de reserve. Sterkte der officieren van het Koninklijk Hongaarsch politiekorps, *M. Woch.*, N°. 109. Regimentscommandanten. Bescherming der troepen tegen automobielongelukken bij nachtmarschen, *M. Woch.*, N°. 112. Onderrichtcursus voor regimentsdokters. Invalidenhuis, *M. Woch.*, N°. 116. Luchtschepen. Serajewo als versterkte plaats van den 1sten rang. Beoordeling der Keizermanoeuvres, *Jahrb. A. u. M.*, Sept.

Rumenië: Werking van de school voor de vrijgestelden, *Rev. mil.*, Sept. Recruteering der offⁿ. op de school der candidaat-reserve-officieren, B. d. I. P., N°. 607. Draadlooze telegrafie, *M. Woch.*, N°. 110. Toelating tot de Rumeensche Hoogere Krijgsschool. *Int. Rev.*, Juni. Bepalingen omtrent de opleidingsscholen voor eenjarige vrijwilligers, *Int. Rev.*, Mei.

Rusland: Machinegeweercursussen. Huwelijk van officieren, *Streffleur.*, N°. 8. Opheffing van de verstrekking van brandewijn aan de troepen. Opheffing van den defensieraad. Uitbreiding der toelating tot het cadettenkorps. Nieuwe regeling voor de instructieperiode der reservisten. Ambulancen der tirailleurbrigaden. Bevordering bij keuze der offⁿ., *Rev. mil.*, Sept. Opheffing van Poolse vestingen, B. d. I. P., N°. 607. Nieuwe organisatie der inf^{te}-reservebat^{ns}. Bouw van vier linesschepen. Nieuwe bepalingen omtrent verdediging van vestingen, *Int. Rev.*, Aug. Reorganisatie van het hoogste artilleriecommando. Indeeling der uit den actieven dienst tredende officieren bij de landweer (Opoltschenije). Een nieuw stelsel voor het indiensttreden en de opleiding der aspirant-officieren, *Int. Rev.*, Mei. Vorming van instructeurs bij de mitrailleurcommando's. De nieuwe minister van oorlog, *Int. Rev.*, Juni. Versterking der vloot uit vrijwillige bijdragen. Militaire luchtscheepvaart. Herziening der intendance. Nieuwe uniform voor het leger. Beoeleningen, toekenning van ridderorden. Bevordering, *Jahrb. A. u. M.*, Sept.

Servië: Wijziging van het de Bange-geschut, *Jahrb. A. u. M.*, Sept.

Spanje: Samenstelling van het expeditiekorps van Melilla, Rev. mil., Sept. Vorming van nieuwe infanteriebrigades, B. d. I. P., N°. 607. Indeeling van het leger, Jahrb. A. u. M., Sept.

Turkije: Legerbeheer, Jahrb. A. u. M., Sept.

Zweden: Voorloopige begrooting van Marine, Int. Rev., Juni. Onderzeeboot »Hvalen«, M. Woch., N°. 113.

Zwitserland: Herfstmanoeuvres, Rev. mil., Sept. Ontwerp eener legerorganisatie, Int. Rev., Aug. Het doel van het voorschrift voor het militaire automobielwezen, Int. Rev., Mei. Sterkte der cavalerie, M. Woch., N°. 114.

Algemeen: Ongevallen met geschut, machinegeweren en draagbare wapenen en de munitie daarvan in 1907 en 1908, Int. Rev., Aug.

Boekaankondiging.

Almanach der Militär-Literatur, von OTTO LIMAN.
I. Jahrgang 1909. *Leipzig*. FR. ENGELMANN. Prijs 7 M.

De thans verschenen Almanach der Militär-Literatur, een werk van bijna 900 bladzijden, bevat in het I. deel de bio- en bibliografieën der Duitsche militaire schrijvers, in het II. deel de Duitsche militaire literatuur, behelzende eene opgave van 6400 militaire werken, gerangschikt naar 32 verschillende onderwerpen, en in het III. deel verschillende gegevens omtrent Duitsche en buitenlandsche tijdschriften. Een aanhangsel geeft twee registers, een, waarbij de rangschikking naar onderwerpen, en een, waarbij deze naar de namen der schrijvers plaats vindt.

Een werk, als het onderwerpelijke ontbrak tot dusverre; het zal hen, die, bij krijgswetenschappelijken arbeid, een overzicht der Duitsche bronnen op het gebied van hun onderwerp wenschen te raadplegen, goede diensten kunnen bewijzen. Het ligt in de bedoeling dit werk in volgende jaren op de hoogte van den tijd te houden, waardoor het blijvende waarde verkrijgt.

Ter aankondiging ontvangen.

Platland. Een roman van vele afmetingen, door Een Vierkant. Uit het Engelsch. Tweede druk. *Zalt-Bommel*. H. J. VAN DE GARDE & CO.

Een en ander, naar aanleiding der discussie over de voordracht van den Officier van gezondheid 1^e kl. DR. D. ROMEYN: Beschouwingen over onzen Geneeskundigen Dienst in de eerste linie.

Militärgeographie. Beilage zu DR. A. PETERMANN'S Mitteilungen aus JUSTUS PERTHES' Geographischer Anstalt. Herausgegeben von PROF. PAUL LANGHANS in *Gotha*.

De officier en het huwelijk. Naar aanleiding van de motie-DR. LELY over het huwelijk van officieren, door MR. G. HOVENS GRÉVE, Adjunct-Commies bij het Departement van Oorlog. 's *Gravenhage*. 1909. DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Ter zankbinding ontvanger.

Handwritten text, likely a letter or official document, containing several lines of text. The text is mirrored and appears to be bleed-through from the reverse side of the page. Legible fragments include: "Commissie bij het Departement van Oorlog", "GEBROUWER VAN CLERK", "PATRIJNHAUS IN GWA", "POSTER PARTNER", "MILITAIR-ORGANISATIE", "Gedeponeerd op in het", "over de huishouding van officieren", "Commissie bij het Departement van Oorlog", "GEBROUWER VAN CLERK".